

Suomen Lammasyhdistyksen jäsenjulkaisu
www.lammasyhdistys.fi

3|2022

Lammas & vuohi

Kainuunharmas kiinnostaa
Listerian hoito
Pukkikilien jatkokasvatus

Villanka

Villat meille – langat teille!

Aidosti suomalaisesta villasta

Olemme ottaneet jo 70 vuoden ajan vastaan suomalaista villaa ja valmistaneet siitä laadukasta huovutusvillaa, hahtuvaa, hahtuvalankaa sekä karsta- ja kampalankaa. Tuo villat meille omaeräkehuuseen (väh. 20kg), saat omat tuotteet meiltä sovitulla tavalla.

Ostamme laadukasta villaa!

Villan ostohinnan merkittäväällä korotuksella turvaamme laadukkaan villan saannin, tuemme lampurien työtä ja lisäämme maaseudun elinvoimaa.

Suomenlammas valkea, musta ja ruskea sekä kainuunharmaa
1. laatu 4.00 eur / villakilo, 2. laatu 2.50 eur / villakilo

Kysy tuottajasopimuksesta ja tuottajahinnoista:
villanosto@pirtinkehraamo.fi

Olethan yhteydessä meihin etukäteen isompia villaeriä
tuodessasi: puh. 010 617 3030
tai kehraamo@pirtinkehraamo.fi

Tutustu
tuotteisiin
myös verkko-
kaupassamme:

www.pirtinkehraamo.fi
[/verkkokauppa](http://verkkokauppa)

Pirtin Kehräämö

Villatarinoita voit seurata
myös Facebookissa sekä Instagramissa!

Tehtaanmyymälä ma-pe 8-16, Kehräämöntie 2, 51520 Hirola (Mikkeli) 010 617 3030

Päätoimittajalta

Farmariin pitkästä aikaa!

Seinäjoen Farmari-messut järjestettiin vuonna 2017, ja seuraavan kerran Farmarin oli tarkoitus olla parin Okra-vuoden jälkeen Mikkelissä 2020. Koronapandemia kuitenkin lykkäsi messuja parilla vuodella, mutta nyt vihdoin tapahtuu! Mikkelin Farmari järjestetään 30.6.–2.7. Kalevan-kankaalla, ja myös Lammasyhdistys on mukana lammasosastolla.

Yhteistelulta, jossa ovat SLY:n lisäksi mukana ProAgrian lammasneuvonta, Suomen Lammasosuuskunta ja Lampaanlihan tuotantoketjun kehittäminen –hanke, sijaitsee lampaiden karsinoiden sekä lammaskentän välittömässä läheisyydessä. Lisäksi paikalla ovat omilla standeillaan Suur-Savon Lampurit ry sekä lammasektorin yrityksiä niin liha- kuin villapuoleltakin.

Lammasaiheista ohjelmaa on luvassa paljon. On lampaiden paimennusta, käsittelyä, rakennearvostelua, lihasmittausta ja kantakirjausta. On kerintää, villan lajittelua, pienkarstausta sekä kehruuta. On esitellyt niin lammasroduista kuin koko tuotannonalastakin. Lauantain huipennus on klo 13 alkava lammasnäyttely, jonka tuomari saapuu paikalle Isosta-Britanniasta.

Torstaina klo 11.30 on luvassa lihasektorin toimijoiden paneelikeskustelu. Paneeliin odotetaan toimijoita ketjun kaikista osista aina lampureista tukkujen ja kaupan edustajiin asti. Lauantaina klo 11 piinapenkkiin pääsevät vuorostaan villasektorin toimijat. Tervetuloa kuuntelemaan mielenkiintoista keskustelua!

Nähdään Farmarissa!
Marjo Simpanen

KUVA: Heidi Jaarinen

LAMMAS & VUOHI NRO 4/2022
Ilmestyy 30.9.2022 • Aineistopäivä 26.8.2022
Teema: Kädentaidot

Tässä numerossa

- 4 Pääkirjoitus
- 5 MTK:n edunvalvontapalsta
- 6–7 Tuoretta satoa
- 8 Kutsu kevätkokoukseen ja kesäretkelle
- 9 Lammaskerhot esittelyssä: Ålands Fåravelsförening
- 10–11 Lampaanlihan tuotantoketjun kehittäminen jatkuu

TEEMANA JALOSTUS

- 12–13 Jalostusoppaan pikatulkki suomenlampaalle
- 14–15 Nettikatras käyttöön: Astutusryhmien tekeminen
- 16–18 Kainuunharmaksen uudet jalostuslampolat esittelyssä

Liitteenä keskellä:

PROAGRIAN TUOTOSSEURANNAN TULOKSET

- 19–20 Jalostusindeksien perusteista

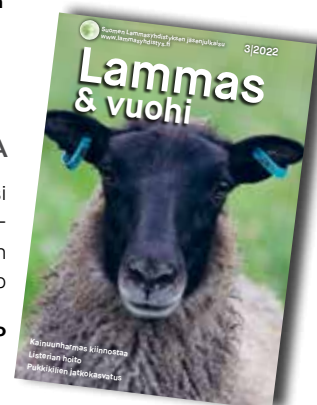
VUOHET

- 21 Korkiakosken kuttula
- 22–23 Pukkikiilien kasvatusta lammastilalla
- 24–25 Uusi työkaluja vuohtien seurantaan
- 26 Laitumelta lautaselle: Vuohipannu kesäkeittiössä
- 27 Sairaudet syynissä: Vuoden 2021 eläintautitutkimuksen satoa
- 28 Salmonella lammas- ja vuohtiloilla
- 29–30 Kysymyspalstalla listeriasta ja sen hoidosta
- 31 Lämpöhalvaus uhkaa nopeasti henkeä
- 34–35 Aidan toiselta puolen

KANNESSA

Tänä vuonna hyväksyttiin kaksi uutta kainuunharmaksen jalostuslampolaa. Kuvassa Kokemäen koulutilan uuhu

Kuva: Heidi Salo

WWW.LAMMASYHDISTYS.FI

Lammas & vuohi

Kustantaja
Suomen Lammasyhdistys r.y.

Tilauhinta
79 €/vuosikerta (5 numeroa),
sis. SLY:n jäsenyyden
Kannattajajäsenyys 300 €/vuosi
Lehden tilaukset ja jäsenasiat
marjo.simpanen@lammasyhdistys.fi

Taitto Tipos Ab
Paino Grano, Vaasa
ISSN 0785-7276

Päätoimittaja

Marjo Simpanen
puh. 044 973 7000
marjo.simpanen@lammasyhdistys.fi

Toimitussihteeri

Anna Kujala
Puh. 040 520 5436
lammastehti@gmail.com

Ilmoitusmyynti

Eila Pennanen
puh. 044 236 9902
ilmoitukset@lammasyhdistys.fi

Kirjoittajat ja kuvaajat 3/2022

Kaie Ahlskog, Milla Alanco-Ollqvist, Asta Asunmaa, Suvi Heinävaara, Ann-Helena Hokkanen, Heidi Jaarinen, Janne Jokela, Teija Kokkonen, Miia Kontturi, Juha Korkiakoski, Suvi Korkiakoski, Anna Kujala, Satu Kumpulainen, Anki Lind, Joanna Lundahl, Eeva Mustonen, Marko Mäenpää, Saara Patama, Eila Pennanen, Kati Pennanen, Inga Pesonen, Johanna Rautiainen, Sara Rönkä, Heidi Salo, Riitta Saloniemi, Marja-Liisa Sevón-Aimonen, Nina Snellman, Janina Sivonen, Marjo Simpanen, Terhi Torikka, Hannele Ulvo

Taas kerran meni piha ja puutarha

EI TULLUT TÄNÄKÄÄN VUONNA vuoden pihapalkintoa. Kiitos rakkaat (riivatun) kutut, jotka olitte karanneet yöllä ja syöneet kaiken. Tallanneet uuden nurmikun alun, syöneet viisi omenapuuta ja pylvästuijat. Riippapihlajankin olitte onnistuneet katkaisemaan juuresta. Orvokit oli nypäty istutuksista asfaltille.

Ei juurikaan hymyilyttänyt Maria-tytön kommentti: ”Äiti, mitä yöllä oikein on sananut?”. Kas, kun asfaltti oli pienen pieniä mustia papanoita täynnä.

Ken haluaa 150 kutun lauman nopeaan puutarhahoitoon, niin ilmoitelkaa vaan.

Enkä edes saanut sinnikkyyssalennusta Hankkijalta, vaikka ostan joka vuosi ainakin viisi uutta omenapuuta, muutaman marjapuskan ja asiakkaiden (kuttujen) iloksi jotain kukan roikalettakin.

Ja jos nyt ei vuohenjuustosta tule supermaukasta – kun on maidossa näin kalliit ravintoaineet – niin jo on ihme! (se on se salaisuus).

Näillä saatesanoilla julistan kesäkauden avatuksi ja saan oivallisen pukinsillan onnistuneeseen laidunnukseen ja aitojen tekoon.

Tämä teksti löytyi Facebookin ihme- maasta muistoistani vuodelta 2012. Ehkä osaan asiaa jotenkin avata jo ja kertoa, miten kannattaisi toimia kymmenen vuotta asiaa lisää oppineena.

Näemme silmissämme pulleat hyvinvoivat rauhallisesti makoilevat tuotantoeläimemme tyytyväisesti märehimässä juuri oikeanmittaisessa kasvustossa tyytyväisten jälkeläistensä kanssa. Todellisuudessa laidun on tallattu polkuja täyteen, metsän reunat kasvavat sammalta ja näin ollen utareet tyhjänä koko lauma (muutamaa tosi Urpoa lukuun ottamatta) on siirtynyt naapurin hyvässä kasvussa olevaan kau-

Aita on juuri niin vahva, kuin se on heikoimmasta lenkistään – se on hyvä muistaa.

Totuuden nimissä voin sanoa, että joka ikisen eläimenpitäjän kauhu on ne aina karkaavat eläimet.

ravainioon. Puhelin soi, eikä suinkaan lehdien tilausta vonkaava, vaan joku iki-ihana tunnollinen yhteiskunnallisesti aktiivinen mökkinaapuri, joka seuraa toki tilannetta ja vahinkojen laajuutta kiikareilla katsoen ikkunan takaa turvallisesti, mieltien samalla, miten tämän saisi postattua someen tai ainakin kirjoitettua mielipideosastolle paikallislehteen.

Mitä tästä olemme oppineet?

Päätämme tehdä aidat taas tosi kunnolla. Päätämme koittaa taas lohkolaidunnusta Päätämme trimmeröidä sähkölangan alta ruohot pois joka viikko Päätämme lisäruokkia, jos laidun menee huonoksi Päätämme vaihtaa vuohet lampaiksi, ellei muu auta.

Totuuden nimissä voin sanoa, että joka ikisen eläimenpitäjän kauhu on ne aina karkaavat eläimet, mutta kyllä luulen (tiedän) vuohien olevan aidan kokeilemisessa ihan ykkösluokkaa. Ja ehkä puhun edes hiukan kokemuksesta, kun kerron uusille eläimenomistajille aidan teosta rautalanka mallia käyttäen.

1. Lyökää ne tolpat kunnolla maahan, niin ettei niitä horjuta pienet miehetkään.
2. Laittakaa kotiin päin olevaan laitumen reunaan vähintään neljä lankaa ja ulommil- lekin reunoille se kolme lankaa.
3. Laittakaa eristimet tolppiin kiinni kunnolla 15 sentin välein ja kiristäkää se nauha niin, että se ei ole kuin löystynyt alushousun kuminauha tulessa, vaan mieluummin kuin kitaran kieli, jota voisi soitella.
4. Valitkaa paimen sieltä isoimmasta päästä tehoiltaan (mieluusti vahvin mitä kaupassa on) ja katsokaa että maadoitus toimii.
5. Miten olet hoitanut veräjän kohdat? Käytätkö niitä usein, onko ne heikoin lenki aidassasi – monella meinaan ovat.
6. Kun päästätte eläimet ensi kertaa

laitumelle, kokeilkaa ihan ensin se sähkön toimivuus – sen pitää lyödä omaankin käteen niin, että hiukan sydän lyö liika kierroksen – ja ihan oikeasti!! (mittarilla luettuna minimi olisi 6000 voltia, mieluummin 8000).

AITA ON JUURI NIIN VAHVA, KUIN SE ON HEIKOIMMASTA LENKISTÄÄN – se on hyvä muistaa. Ei auta, mikäli sinulla olisi kaikki muu kunnossa, mutta päätät käyttää vanhaa lankaa, josta jo eläimet venyttäneet rautalankaosuudet poikki (puhun nyt muovitetuista langoista). Tai että olet lyönyt maadoituskepakon kuivaan maahan vain 10 sentin syvyyteen.

Se, mikä myös pitää muistaa, että eläin on oivallinen oppimaan. Jos se oppii, ettei langat tunnu missään, se ei kunnioita niitä koko kesänä, mutta mikäli se ensimmäisenä päivänä saa mojovan tällin, se ei mieluusti yritä saada sitä uudelleen.

Ja muistakaa... Laidunnus on kivaa ja helpottaa elämää. Se on myös taloudellisesti järkevää (ellei laske työaikaa karkurien etsimiseen ja sen selvittämiseen, mikä on aidassa pielessä kun sähkö ei kulje)

Oikein oivallista kesää kaikille eläimellisille huumorilla toivoen:

Riitta Saloniemi,
Saloniemen Juustola

Ps. Meillä on 20 vuoden aikana sentään 2 omenapuuta selvinnyt, joten jotain olen ehkä oppinut. Mutta tuurilla ne laivatkin seilaa ja huomenna voi asia jo olla toisin.

Lammas- ja vuohirekisteri pikaisen uudistamisen tarpeessa

LAMMAS- JA VUOHITILOILLA on puolen vuoden sisällä jouduttu kaksi kertaa tilanteeseen, jossa korvamerkkitoimitukset eivät ole menneet korvamerkkitoimittaja Stallmästarenille läpi. Joulukuun katkos kesti vähemmän aikaa, mutta huhtikuussa alkanut katkos kesti yli viisi viikkoa. Ruokavirasto on kertonut, että tänä vuonna tulleet tiukentuneet tietoturva-vaatimukset ja niiden edellyttämät päivitykset ovat vaikuttaneet rekisterin toimintaan. Päivitysten jälkeen rekisterivanhuksen toiminnan käynnistämisen uudelleen on ollut yhä vaikeampaa.

Lammas- ja vuohirekisteri edustaa nyky päivän vaatimuksiin nähden vanhentunutta teknologiaa ja rekisterin uudistamistarve on ilmeinen. Rekisterin uudistus on luvattu vuodelle 2026. Jokainen ymmärtää, että neljä vuotta on liikaa, kun ongelmat ovat mittavia jo nyt. Rekisterin uudistaminen on mittava työ ja se on myös tehtävä huolella, jotta uusi rekisteri on käyttökelpoinen uudistuksen jälkeen. Ei ole tarkoituksenmukaista tehdä uutta rekisteriä hätäillen ja huonosti. Huhtikuussa toteutuneesta nautarekisteriuudistuksesta toivottavasti opitaan, että rekisterin testaaminen on toteutettava kunnolla ennen käyttöönottoa. Tuottajia ei tule käyttää uudistetun rekisterin testikappaleina, vaan testaamisen tulee tapahtua ennen käyttöönottoa!

Korvamerkkivilausongelman vuoksi tuottajat eivät pystyneet itsestään riippumattomista syistä täyttämään lainsäädännön velvoitteita eläinten tunnistamisesta ja

rekisteröinnistä. Ruokavirasto ohjeisti korvamerkkivilausten- ja toimitusten häiriön aikana eläinten vaihtoehtoisten merkitsemistapojen käyttöön. Tilallisten kannalta nämä vaihtoehdot ovat enemmän tai vähemmän huonoja ja työläitäkin, sekä lisäksi vallitsevassa kustannustilanteessa myös kalliita käyttää. Kuitenkin jäljitettävyyden säilyttäminen on sekä tuottajien että hallinnon etu. Sitä meillä ei ole varaa menettää. Toimivan rekisterin tarkoituksena on muun muassa suojata kuluttajien ja eläinten terveyttä ja tehdä elintarviketosten tekeminen hankalammaksi.

Lähtökohta on, että tuottajan tulisi voida luottaa lammas- ja vuohirekisteriin, ja siihen, että korvamerkit saadaan tilattua ja toimitettua. Näin olisi mahdollisuus keskittyä ydintekemiseen, eli eläintenhoitotöihin. Järjestelmän haavoittuvuus on kuitenkin nyt valitettavalla tavalla tullut tietoon, joten ainakin vapaiden merkien tilaaminen kannattaa tehdä hyvissä ajoin.

Valvontaseuraamuksia tiloilla pelättiin korvamerkkivilausten katkostilanteessa. Ruokavirastosta kerrottiin, että mikäli puute ei ole tuottajasta johtuva ja tuottaja on tehnyt tilanteessa voitavansa, eli tässä tapauksessa tehnyt merkkivilauksen asianmukaisesti, ei seuraamuksia aiheudu ja tapauskohtaista harkintaa käytetään. Vastaus oli asianmukainen, kunhan käytännössäkin mennään tämän mukaan.

Tämän vuoden alussa voimaan astuneen eläinten tunnistamisen ja rekisteröinnin asetuksessa tuli muutoksia lampaille ja

vuohille. Syntymää koskevat tiedot tulee ilmoittaa rekisteriin 90 päivän kuluessa eläimen syntymästä aiemman 6 kuukauden sijaan. 90 päivän määräaika koskee myös lammas- ja vuohieläinten merkitsemistä. Tilapäismerkin käyttäminen tuli mahdolliseksi myös lampaille ja vuohille. Ruokavirasto on kuitenkin kertonut, että tilapäismerkkejä ei ole saatu vielä tälle vuodelle käytännössä käyttöön rekisterin ja tilausjärjestelmän ongelmista johtuen.

Lammas- ja vuohirekisterin uudistaminen mahdollisimman nopeasti on alan kannalta toiminnan perusedellytys. Asia on lammasektorin edunvalvonnassa akuuttien asioiden listalla. Painetta sekä aika- ja rahoituksen osalta on luotava, jotta uusi rekisteri saadaan toimintakuntoisena mahdollisimman pian käyttöön. Ennen kuin uusi rekisteri saadaan käyttöön, on oltava selkeä ja tuottajille soveltuva toimintasuunnitelma mahdollisille rekisterin katkoille.

lloista kesäaikaan
toivottaen,
Saara Patama
Liha-
asiantuntija,
MTK

SLY:n hallituksen märepalat

- Farmari-näyttelyn valmistelu hyvällä mallilla.
- Korvamerkki ongelmat ohi tällä erää.
- Pitkän koronatauon jälkeen saadaan lammaspäivät pyörimään normaalisti. Muutos entiseen käytäntöön, että kevätpäivät on siirretty jo toista kertaa kesälle.
- Jännityksellä odotetaan seuraavan ohjelmakauden tukitasoja, ja miten ne pysyvät kiihtyvän inflaation mukana. Ohjelmakaudet ovat kuitenkin venyneet melko pitkiksi.
- Nettikatrasta kehitetään edelleen, niin kuin olemassa olevat resurssit antavat myöten.

KOONNUT: **Janne Jokela**

Vainion Teurastamo toimii myös Rovaniemellä

Vainion Teurastamo Oy on laajentanut toimintaansa Rovaniemen Muurolaan, Leivejoen Lihan tiloihin, kertoo Maaseudun Tulevaisuus. Teurastuksia on tarkoitus tehdä viikoittain ja yksikköön on palkattu kolme työntekijää. Teuraita odotetaan koko Lapin alueelta sekä mahdollisesti myös Pohjois-Pohjanmaalta. Teurastamolla on luomuhyväksyntä.

Mysyfarmille Fennia Prize -palkinto

Fennia Prize 22 -kilpailussa etsitään yrityksiä ja organisaatioita, joiden toiminnassa muotoilu on strateginen voimavara. Vuoden 2022 Fennia Prize Grand Prix myönnettiin Helsinki International Schools varhaiskasvatussuunnitelmaan perustuvasta konseptista, jossa suomalainen päiväkotitoiminta on tuoteistettu vientituotteeksi. Fennia Prize Grand Prix'n lisäksi kilpailussa jaettiin neljä Fennia Prize Winner -palkintoa. Ne saivat Ponsse Oyj uudesta Ponsse Scorpion -metsäkoneen ohjaimesta, Posti Group Oyj palvelu-uudistuksesta, Nokian Raskaat Renkaat Oy Nokian Tyres Ground King with Intuitu™ -älyrenkaista sekä kotimaisesta lampaanvillasta päähineitä valmistava Mysyfarmi Oy.

Musyfarmille palkinto myönnettiin Mysy-konseptille, jonka suunnittelusta vastaa Anna Rauhansuu.

– Tämä on todella merkittävä tunnustus tekemällemme muotoilutyölle. Olemme suunnitelleet täysin uniikin konseptin, joka on osoittanut kykynsä kasvaa merkittäväksi liiketoiminnaksi. Muotialalle tyypillisten ekologisten ja eettisten ongelmien sijaan Mysy-konsepti luo hyvinvointia. Kotiteollisuus tuotantomenetelmänä mahdollistaa uniikin ja vaikeasti kopioitavan muotoilun myös itse tuotteille – käsinneulotuissa tekstiileissä on erityinen muotokieli ja energia. Tässä kun on reilut viisi vuotta hiihdedetty umpihankeen luoden omia latuja, tuntuu todella hyvältä saada tehdyllä työllä tunnustusta, kertoo **Anna Rauhansuu** Mysyfarmin kotisivuilla.

Fennia Prize on yksi Suomen merkittävimmistä muotoilukilpailuista. Sen järjestävät Design Forum Finland ja Fennia yhdessä Patentti- ja rekisterihallituksen ja Elon kanssa.

Lammaskerhoa kootaan Hämeeseen

Hämeestä puuttuu oma lammaskerho, ja alueen lampurit ovatkin liittyneet muiden alueiden lammaskerhoihin tai he eivät kuulu kerhoon ollenkaan. Tänä keväänä yritettiin Hämeessä saada kerhoa jo kertaalleen kasaan, mutta tarvittavaa aktiivisuutta ei kuitenkaan lopulta vielä löytynyt, vaikka kymmenisen kiinnostunutta ilmoittautuikin mukaan.

Lammaskerhoon voi liittyä kaikki lampaista kiinnostuneet huolimatta siitä omistaako lampaita vai ei. Kerhon tarkoitus on auttaa lampureita ja lampaista kiinnostuneita verkostoitumaan ja jakamaan tieto-taitoa. Kerho voisi pitää myös esimerkiksi

si villan lajittelu, käsittely ja jatkojalostus kurssuja, tai vaikkapa tilavierailuja. Kaikki ideat ovat myös tervetulleita ja kerhon tarkoitus onkin toimia ensisijaisesti jäsentensä tarpeita palvelleen.

Mikäli sinua kiinnostaisi Hämeen lammaskerhon perustaminen tai siihen liittyminen, ole yhteydessä Joanna Lundahliin sähköpostilla joanna.lundahl@icloud.com.

Sirolan Luomulammastila on Vuoden Karelia à la carte -yritys

SIROLAN LUOMULAMMASTILA on valittu Vuoden 2021 Karelia à la carte -yritykseksi. Sirolan tila on oxford down -rodun jalostusta ja karitsanlihan tuotantoa harjoittava luomulammastila Tohmajärvellä.

Vuoden 2020 toteutetun sukupolvenvaihdoksen johdosta **Outi ja Jari Sirolan** työtä jatkaa heidän tyttärensä **Roosa Honkanen** perheineen. Sirolan tilan karitsanlihalikoima on monipuolinen ja korkealaatuinen. Suoramyyntin lisäksi merkittävä myyntikanava on ravintolat. Karelia à la carte -verkoston yritykset käyttävät ahkerasti Sirolan karitsanlihatuotteita. Merkittävää on myös suoramyynni tilamyyrmälästä sekä Reko-renkaan kautta. Lampaille on merkittävä tehtävä myös perinnemaiseman laiduntajina ja hoitajina.

Sirolan Lammasstila on hienosti tehnyt tunnetuksi Karelia à la carte -verkostoa. Karelia à la carte -logo on jo vuosikaudet ollut hyvin esillä yrityksen markkinoinnissa ja esimerkiksi tienvarsikylteissä. Lisäksi yritys on aktiivisesti ollut mukana verkoston kehittämistyössä.

Vuoden Karelia à la carte -yritys valitaan vuosittain Karelia à la carte -verkoston yritysten keskuudesta. 30 -vuotiaassa Karelia à la carte -ruokamatkailuverkostossa on mukana 52 pohjois- ja eteläkarjalaista yritystä. Ravintolat, matkailu- ja elintarvikealan yritykset tekevät yhteistyötä ja toteuttavat toiminnassaan seuraavia arvoja: paikallisuus, karjalaisuus, omaleimaisuus, vieraanvaraisuus, luonto. Vuoden aikana verkostoon on liittynyt kolme uutta yritystä; Eräs Ravinto-

Kuvassa Sirolan Luomulammastilan Roosa Honkanen vastaanottamassa "Vuoden 2021 Karelia à la carte yritys" -palkintoa.

la Lieksasta, Ravintola Ullan Bistro Taipalsaarelta ja Aholafarm Haminasta.

Vuoden yrityksen valitsee Karelia à la carte -verkoston valiokunta, jossa on 14 jäsentä verkoston yrityksistä ja sidosryhmistä.

Tulevia villatapahtumia

Kerinnän SM-kilpailut 27.8.2022 ja alkeiskursseja syys-lokakuussa

KERINNÄN SM-KILPAILUT pidetään Maaseudulta Käsin -messujen yhteydessä Tervolassa 27.8.2022.

Lisätiedot kilpailuista ja luokista sekä ilmoittautumisohjeet löytyvät lähempänä tapahtumaa Suomen Keritsijät ry:n kotisivuilta: keritsijat.wordpress.com/.

Suomen Keritsijät ry järjestää myös kerinnän alkeiskursseja syys-lokakuun aikana viikonloppukursseina ainakin Polvijärvellä, Pirkanmaalla sekä Varsinais-Suomessa. Neljäskin kurssi voidaan järjestää sellaisella paikkakunnalla, jonne tulijoita olisi. Lisätiedot ja yhteydenotot kotisivulta tai sähköpostilla: suomen.keritsijat@gmail.com.

Villaviikko 25.9.–2.10.2022

Tapahtumaviikon aikana 25.9.–2.10. järjestetään paikallisten toimijoiden toimesta erilaisia villa-aiheisia tapahtumia ja tempauksia eri puolilla Suomea. Tiedot näistä löytyvät netistä lammasyhdistys.fi/villaviikko-25-9-2-10-2022. Jos haluat oman tapahtumasi tälle sivulle, ota yhteyttä **Eila Pennaseen**: eila.pennanen@lammasyhdistys.fi.

Narinkkatorin Villapäivä 25.9.2022

Suomen Lammasyhdistys ja Uudenmaan Lampurit järjestävät Villaviikon Helsingin tapahtuman Narinkkatorilla sunnuntaina 25.9.2022 klo 11-16.

Kaikki kotimaisen lampaanvillan kanssa toimivat ovat tervetulleita tapahtumaan. Tapahtumassa saa myydä ainostaan kotimaista lampaanvillaa ja -nahkaa/-taljoja sekä niistä valmistettuja tuotteita. Myyntipaikat ovat ilmaisia SLY:n ja/tai Uudenmaan Lampureiden jäsenille. Myyntipaikan hinta myyjälle, joka ei ole kummankaan yhdistyksen jäsen, on 60 €. Ilmoittautumiset ja tiedustelut sähköpostilla villaviikko@gmail.com tai puhelimitse 040 7381371/**Mikko Idlax**.

Saimaa Wool lanseerasi kankaan kotimaisesta villasta

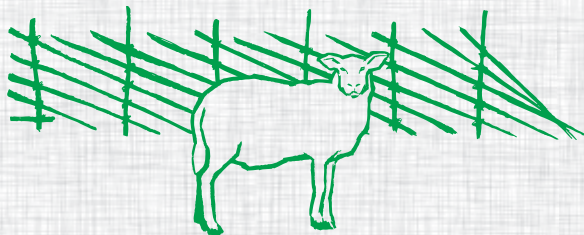
Saimaa Wool on tänä keväänä lanseerannut pääosin suomalaisesta lampaanvillasta valmistettuja kankaita. Yrityksen Scandinavian Tweed by Saimaa Wool -kangas on valmistettu pääasiassa kotimaisesta lampaanvillasta, joukossa on myös hieman ruotsalaista villaa. Uusien villakankaiden toivotaan kiinnostavan niin suomalaisia kuin kansainvälisiä tekstiilialan toimijoita.

Saimaa Wool on viime vuonna perustettu villakankaita ja -lankaa tuottava yritys Juvalla. Sen ovat perustaneet **Hanna Niskanen**, entinen luomulampuri, ja **Katri Schadewitz**.

Saimaa Wool pyrkii ostamaan villat suoraan tiloilta, pääosin villat ovat suomenlampaista, Saimaan alueelta. Ne kehittäään Hirolassa Pirtin Kehräämöllä.

MAAN PARHAISTA ANTIMISTA

LUOMU

JO VUODESTA 2005

MAITTAVAA LUOMUA LAMPAILLE

LAMMAS-TÄHTI
240 LUOMU BASIC

LAMMAS-TÄHTI
KIVENNÄINEN

**Maittava valkuaistiiviste
luomulampaille**

Rehu sisältää valkuaista ja lampaan tarvitsemia kivennäis- ja hivenaineita sekä vitamiineja, mutta siihen ei ole lisätty kuparia. Rehu sopii erinomaisesti täydentämään tilan omaa luomuviljaa.

- 40 kg:n säkeissä,
- 960 kg:n lavoina
- myös irtona
- 4,5 mm:n raekoko

**Luomutuotantoon sopiva
kivennäisrehu**

Sisältää runsaasti lampaan tarvitsemia kivennäisiä, hivenaineita ja vitamiineja. Rehussa on korkea seleenipitoisuus, 40 mg/kg. Seleenin kokonaismäärästä 25 % on orgaanista seleeniä.

- 25 kg:n säkeissä
- 4,5 mm:n raekoko
- Sopii luomutuotantoon

KINNUSEN
TÄHTI
REHUT

Murrontie 2
91600 Utajärvi
p. 08 514 4700
www.kinnusentahtirehut.fi

Suomen Lammasyhdistys ry:n sääntömääräinen kevätkokous ja kesäretki to 28.7. klo 13

Café Kvarnen, Jurmo, Brändö, Ahvenanmaa

Suomen Lammasyhdistyksen vuoden 2021 syyskokouksessa Savonlinnassa päätettiin, että vuoden 2022 kevätkokous pidetään vasta heinäkuun lopulla yhdistettynä lampureiden kesäretkeen. **SLY:n hallitus kutsuukin nyt lampurit sääntömääräiseen kevätkokoukseen ja kesäretkelle Ahvenanmaan Brändön Jurmoon torstaina 28.7.2022 klo 13 alkaen.**

Kokous pidetään Café Kvarnenissa (<http://www.jurmo.ax/FI/cafefi.html>). Kokouksen avaa Suomen Lammasyhdistyksen puheenjohtaja **Janne Jokela**. Kokouksessa käsitellään:

- yhdistyksen sääntöjen § 4:n mukaiset kevätkokousasiat,
- yhdistyksen sääntöjen muuttaminen: syyskokouksessa 2021 suunniteltu sääntöjen muuttaminen koskien etäkokousmahdollisuutta, kevätkokouksen ajankohtaa sekä vanhentuneiden tekstiosien päivivitystä
- mahdolliset muut asiat

Kokouksen yhteydessä Luonnonlaidunlihan tuottajat ry:n hallituksen jäsen **Jukka Tobiasson** kertoo luonnonlaidunlihan tuottamisesta ja sertifiointista. SLY tarjoaa kokouskahvit. Kokouksen jälkeen tutustumme Jurmon upeaan saareen ja sen luonnonlaitumiin.

Päivän päätteeksi suuntaamme takasin Café Kvarneniin, jossa on mahdollisuus omakustanteisesti osallistua yhteiseen illalliseen. Viimeinen lautta mantereelle Kustaviin lähtee Brändöstä klo 21.20. Halukkaat voivat myös majoittua joko Jurmossa tai Brän-

dössä. Mahdolliset majoitukset ja autopaikat lautoille on syytä varata reilusti etukäteen.

Saapuminen: Kustavista Vuosnaisten (Osnäs) satamasta viimeistään klo 11.05 lähtevällä M/S Viggen -autolautalla Brändön Åvan satamaan, josta lähtee tiheästi liikennöivä pikkulautta M/S Dopingin Jurmoon. Autot voi jättää parkkiin Vuosnaisten satamaan. Lautoilla ei ole henkilömaksua, mutta paikat kannattaa varata etukäteen. Ajoneuvojen kuljettaminen on maksullista, <https://www.alandstrafiken.ax/fi/hinnat>.

ILMOITTAUTUMISET JA TIEDUSTELUT 11.7.2022 MENNESSÄ sähköpostilla marjo.simpanen@lammasyhdistys.fi.

Lisäohjeet lähetetään sähköpostilla ilmoittautuneille, minkä lisäksi ne löytyvät SLY:n kotisivuilta www.lammasyhdistys.fi ja Facebook-sivulta <https://www.facebook.com/SuomenLammasyhdistys/>

Jonkin pakottavan syyn vaatiessa ohjelman muutokset ovat mahdollisia.

Lämpimästi tervetuloa!

FARMARI

MIKKELI 30.6.-2.7.2022

Asiaa ja elämyksiä

Farmari 2022 -maatalousnäyttelyssä

- lammasnäyttely la 2.7., yhteistyössä Suur-Savon lampurit, tuomari Britanniaasta
- rotu- ja lammastuotannon esittelyt joka näyttelypäivä
- päivittäin lampaiden käsittely- ja paimennusesitykset
- esillä koko Lampaasta langaksi -villaketju
- lampuritelta, jossa voi keskustella muiden lampureiden ja asiantuntijoiden kanssa lammastuotannosta ja tutustua esim. vastuullisuuskartoituksiin

Farmari avoinna to-pe 10-18, la 10-17 Kalevankankaan näyttelyalueella

Liput ennakoon lippu.fi

farmari.net

Seuraa meitä somessa!

Presentation av Ålands Fåravelsförening r.f.

Föreningen bildades redan år 1933 och har varit verksam sedan dess. I starten köpte föreningen in baggar som medlemmarna kunde använda och på så sätt höja standarden på de åländska fårbesättningarna. Idag har vi cirka 80 medlemmar och föreningen fungerar på ett lite annat sätt. Vi finns för alla fårägare på Åland och det främsta målet är fortfarande att höja standarden och hålla den hög på besättningarna samt vurma för god djurhållning.

Föreningens målsättning är alltså att utveckla fårnäringen på Åland och sträva efter bra fårhållning. Vi arbetar för bättre lönsamhet genom att försöka tillvarata och förädla fårets alla produkter; kött, ull och skinn, hjälpa besättningar att få ut högre slaktvikter, förbättra ullkvalitén samt införskaffa bra avelsdjur. Därför har föreningen anställt en färrådgivare som hjälper alla medlemmar med gratis färrådgivning.

Vår verksamhet består i huvudsak av att kontinuerligt bevaka fårnäringen, erbjuda fortbildning för fårägare i form av föreläsningar och seminarier och hålla en levande dialog med det lokala slakteriet. Vi håller kurser enligt medlemmarnas önskemål (hantverk, slaktmognad, hullbedömning, lamningskurs etc.). Varje år ordnas en samskickning av skinn till Tranås Skinnberedning, cirka 400–500 skinn skickas varje år. Från och med hösten kommer föreningen tillsammans med Ålands Hushållningssällskap utveckla ett hjälpmedel för köttproducenterna. Mallen för projektet är det svenska Lammlyftet och målet med projektet är att ge producenterna redskap att höja standarden på slaktkropparna.

Ålands Fåravelsförening r.f. finns till för alla fårägare på Åland. Föreningen jobbar med att höja och hålla en hög standard på besättningarna och främja god djurhållning. FOTO: Mia Söderdahl

Föreningen är tillsammans med Ålands slöjd- och konsthantverk med och arrangerar Ulldagar 20–21.8 och vi deltar även i den stora Skördefesten på Åland där vi i år kommer att ha en egen så kallad Plåpp Åppdag den 17.9 i Djurvik hos en av våra medlemmar. Där visar vi delar av vår verksamhet, fårvallning, kardning och spinning, försäljning av lokalt hantverk och

färkött med mera. Välkomna!

Föreningens ordförande är Mia Söderdahl och sekreterare Angela Sjöblom, de kan kontaktas via föreningens e-post: alandsfaravel@gmail.com

SKRIBENT

Anki Lind

Esittelyssä Ålands Fåravelsförening

Ahvenanmaalainen Ålands Fåravelsförening perustettiin jo 1933. Alussa yhdistys osti päsejä, joita jäsenet saivat käyttää ja näin nostaa ahvenanmaalaisten katraiden tasoa. Nykyisin yhdistyksellä on noin 80 jäsentä ja toiminta on hieman toisenlaista. Yhdistys on olemassa kaikkia Ahvenanmaalla toimivia lampureita varten ja päätaavoite on edelleen katraiden tason nostaminen ja sen pitäminen korkealla, sekä edistää hyvää eläintenpitoa.

Yhdistyksen tavoitteena on siis kehittää hyvää lammastuotantoa Ahvenanmaalla. Paremmen kannattavuuden eteen tehdään töitä esimerkiksi yrittämällä hyödyntää ja jalostaa kaikkia lampaista saatavia tuotteita:

lihaa, villaa ja taljoja, auttamalla saavuttamaan parempia teuraspainoja, parempi villan laatu sekä edistää hyvien jalostuseläinten hankintaa. Yhdistys on siksi palkannut lammasneuvojan, joka ilman erillistä korvausta auttaa kaikkia jäseniä.

Yhdistys seuraa lammastaloutta, tarjoaa koulutusta lampureille esimerkiksi luentojen ja seminaarien muodossa sekä ylläpitää toimivaa dialogia paikallisen teurastamon kanssa. Joka vuosi lähetetään yhdessä noin 400–500 taljaa muokattavaksi Tranås Skinnberedningille. Syksyllä yhdistys aikoo yhdessä Ålands Hushållningssällskapetin (joka on osa ProAgraa) kanssa kehittää uuden apuvälineen lihantuottajille. Projektin

mallina on ruotsalainen Lammlyftet, ja tavoitteena on antaa tuottajille työkaluja teurastusruhojen laadun parantamiseksi.

Yhdessä käsityöyhdistyksen kanssa yhdistys järjestää villapäivät 20–21.8. Lisäksi yhdistys osallistuu Ahvenanmaan sadonkorjuujuhlaan, jossa yhdistyksellä on oma pop-up 17.9. yhden jäsenen luona Djupvikissä. Tällöin esitellään esimerkiksi yhdistyksen toimintaa, paimennusta, karstausta ja kehräystä ja myydään paikallisia käsitöitä ja lampaanlihaa. Tervetuloa!

Yhdistyksen puheenjohtaja on **Mia Söderdahl** ja sihteeri **Angela Sjöblom**. Heihin voi olla yhteydessä sähköpostitse: alandsfaravel@gmail.com

Lampaanlihan tuotantoketjun ke

Lampaanlihan tuotantoketjun kehittäminen -hanke on järjestänyt tänä vuonna kaksi sidosryhmätapaamista; Tampereella 22.4. ja etätapaamisena 8.6.

Huhtikuun tapaamisessa esiteltiin vuoden vaihteessa käynnistynyttä hanketta ja sen viittä työpakettia (katso infolaatikko). Sen jälkeen keskusteltiin pienryhmissä sidosryhmien edustajien toiveista kuhunkin työpakettiin liittyen.

Tiedonkulun parantaminen

Tiedonkulun parantamiseen liittyen Tampereen keskusteluissa nousi esiin ketjun toive paremmasta sitoutumisesta puolin ja toisin. Tukat kaipaavat enemmän tietoa tulevista lihamääristä, tähän esimerkiksi Lammaspaikka-sovellus voisi tuoda apua.

Kaupan sopimusjaksot ovat ketjun muiden toimijoiden osalta haastavia, jos tuotantoympäristössä tapahtuu suuria muutoksia ja reagointi esimerkiksi hinnan osalta on hankalaa. Keskusteluissa nousi myös esille tuotannon ohjaaminen hinnan kautta. Kausillisällä on suuri merkitys, jos halu-

taan hiljaisempaan kesäkauteen teuraita.

Asiakkaille olisi tärkeää saada lisää tietoa mistä kotimaista karitsaa saa. Kuluttaja-asiakkaille tarvitaan tietoa vähittäiskaupan tuotteista ja että karitsanlihaa voi pyytää oman kaupan valikoimiin. Horeca-puolelle tietoa tarvitaan lihatukuista ja teurastamoista jotka pystyvät palvelemaan isompia asiakkaita. Jatkotoimenpiteinä sovittiin, että ainakin Lammasyhdistyksen kotisivuille laitetaan hakukoneissa näkyvä lista tukuista ja teurastamoista.

Tuotantomallit

Tampereen tapaamisessa mietittiin, tarvitaanko lisätietoa ketjun loppupäähän esimerkiksi lampaiden ruokinnasta tai miltä tilalta liha on peräisin. Miten tämännäköistä tietoa voisi hyödyntää markkinoinnissa? Entä onko asiakas valmis maksamaan enemmän, jos tietää miltä tilalta liha on peräisin?

Tuotantomallien kehittämiseksi on jo tietoa olemassa, mutta haasteena on viedä tieto käytäntöön. Tilakohtainen neuvonta

on avainasemassa, ja tuottajille toivottiin lisää laskelmia ja laskureita tuotannon tueksi. Keskusteluissa ehdotettiin myös lammastilojen peltoviljelyosaamisen edistämistä.

Positiivisena asiana nousi esiin, että karitsanlihan laatu on parantunut viime vuosina. Teuraissa on vähemmän rasvaa ja alipainoisia ruhoja. Ketjun toiveena on ympärivuotinen karitsanlihan saatavuus jakaamalla syksy 50 %, kevät 30 %, kesä 20 %.

Imagomarkkinointi

Keskusteluissa lampaanlihan tuotannosta viestimiseen ketjun ulkopuolelle oltiin sitä mieltä, että karitsaa tulee nostaa enemmän esille, koska edelleen on kuluttajia jotka mieltävät lampaan maun pahaksi. Toisaalta myös nuoret aikuiset lampaat ovat aliarvoistettuja. Pitäisikö siis olla luokat karitsa, 1–3 vuotiaat, vanhemmat lampaat?

Tällä hetkellä kotimaisen karitsan menneki ei ole ongelma, mutta karitsanliha pitäisi saada brändättyä paremmin. Imagomarkkinoinnissa voisi hyödyntää julkisvaikuttajia yleisön kiinnostuksen nostami-

Ostamme Texel-villaa

Lisätiedot:

Antti Viinikka

antti.viinikka@villajapeite.fi

+358 44 0725 724

www.villajapeite.fi

Villa & Peite

hittäminen jatkuu

seksi. Lammasketjun vastuullisuutta tulisi viestiä, mutta tieto on paketoitava kuluttajalle helposti tajuttavaan muotoon. Esimerkiksi kotimaisen tuotannon vähäinen anti-bioottien käyttö sekä lampaille varattu tila on asioita joista tulisi kertoa. Ravintolapuolelle taas kaivataan tietoa paljonko yhdestä karitsasta saa ruhon osia / kiloja.

Osana hankkeen imagomarkkinointia toteutetaan materiaalipankki, joka tulee Lammasyhdistyksen kotisivuille. Siellä oleva materiaali, kuten kuvat, oppaat ja videot, ovat vapaasti kaikkien käytettävissä eikä kaupalliseen viestintään.

Pilottitilat valittu

Kesäkuun etätapaamisessa kerrottiin, että tuotantomallien kehittämiseen on valittu 10 pilottitilaa. Mukana on niin luomukuin tavanomaisessa tuotannossa olevia tiloja, joilla on eriotuisia lampaita ja eri tyyppistä tuotantoa esimerkiksi laiduntamisessa ja lihan myynnissä.

Pilottitiloilla kehitetään tuotannon suunnitelmallisuutta, johtamista ja strategiaa, laatua, vastuullisuutta ja kestävyyttä sekä peltoa ja ympäristöä. Toimintamallit tulevat jaettavaksi muille tiloille.

MIKÄ HANKE?

- Lampaanlihan tuotantoketjun kehittäminen -hankkeen tavoitteena on kotimaisen lampaanlihan tuotantoketjun tehokkuuden ja vastuullisuuden kehittäminen ketjun sisäistä yhteistyötä parantamalla sekä tuotannosta viestiminen kuluttajille.
- Toimenpiteet jakautuvat viiteen työpakettiin:
 1. Hankehallinto
 2. Viestinnän ja tiedonkulun parantaminen lampaanlihan tuotantoketjun sisällä
 3. Lampaanlihan tuotannosta viestiminen ketjun ulkopuolelle, imagoviestintä
 4. Lammastilojen suunnitelmallisen tuotannon ja pitkäjänteisen johtamisen parhaat käytänteet esiin
 5. Hankkeesta viestiminen ja tulosten jalkauttaminen
- Toteutusajaksi: 1.1.2022–31.12.2023.
- Hanketta hallinnoi Jyväskylän ammattikorkeakoulu ja se toteutetaan yhteistyössä ProAgria Etelä-Pohjanmaan ja Suomen Lammasyhdistyksen kanssa.

Tiedonkulun alkukartoitus

Tiedonkulku on pitkään tunnistettu ongelmaksi lampaanlihan tuotantoketjussa. Tiedonkulun parantamiseksi tehtiin alkukartoitus avoimella nettikyselyllä, jonka tuloksia esiteltiin kesäkuun sidosryhmätapaamisessa.

Kyselyyn vastanneista suurin osa käytti pääasiassa puhelinta ja sähköpostia tiedonkulkuun, uusia keskitettyjä verkkosivuja ja uusia järjestelmiä tiedonkulkuun kaivattiin. Tietoa vastaajat saivat neuvontasähköposteilla, ammattilehdistä, somen ammattilaisryhmissä, kollegoilta ja osuuskunnan tiedotteista.

Tietoa on paljon, ja toimijan pitää osata poimia tarpeellinen ja luotettava tieto josta syntyy asiakassuhde. Tällä hetkellä tietoa liikkuu teurasmäärästä, teurastusajankohdista, laatupoikkeamista ja teurastuloksista.

Annettuun tietoon sitoutuminen on toimijoiden kannalta tärkeää. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että lampuri sitoutuu toimittamaan teurastamolle lupaamansa määrän ja laadun sovittuna ajankohtana, ja teurastamo sitoutuu hakemaan teuraat sovitusti.

Tiedonkulun ongelman koetaan olevan alkutuotannon ja teurastamon välillä. Oma aktiivisuus on tärkeässä roolissa, esimerkiksi kyselyt suoraan henkilökohtaisilta kontakteilta. Tieto kulkee sopimuskumppanien välillä, mutta ei välttämättä siitä eteenpäin ketjussa. Saatavuuden muutoksista olisi tärkeää viestiä ketjussa joka suuntaan.

Avoin keskustelu kilpailulainsäädäntö ja hyvät kauppatavat huomioiden olisi hyväksi. Toisten tarpeista ja tekemisistä ei juuri tiedetä, ja esimerkiksi markkinoiden tarpeet tulisi saada tiedoksi ketjun alkupäähän. Kuluttajien ja markkinoiden toiveita joutuu kyselemään, ja tähän toivottiin kaupan päästä parempaa tiedottamista.

Tiivistetysti alkukartoituksen mukaan tietoa tulisi saada säännöllisesti, ajankohtaisesti ja ennakoivasti, jopa viikoittain. Ketjussa toimintaa kehittävän palautteen kerääminen jää usein tekemättä. Koko ketjun yhteinen palaveri tuotannon kehittämisestä tulisi saada jokavuotiseksi, ja toimijoille yhteinen päämäärä.

Seuraavat sidosryhmätapaamiset ovat verkkotapaaminen 25.8. ja Jämsässä 8.11. valtakunnallisten lammaspäivien yhteydessä.

www.aitomaaseutu.fi/hankkeet/lammasketju

KIRJOITTAJA
Anna Kujala

Avtalen om uppfödning av lantraser förnyas nästa år

Avtalen om uppfödning av lantraser förnyas år 2023. I fortsättningen löper avtalen över ett kalenderår. Avtal för 2023 kan sökas i e-tjänsten Vipu vid ingången av nästa år. Avtalsvillkoren ska uppfyllas från och med 1.1.2023. Se mera information på www.ruokavirasto.fi.

Alkuperäisrotujen kasvattamisen sopimukset uudistuvat ensi vuonna

Alkuperäisrotujen kasvattamisen sopimukset uudistuvat vuonna 2023, tiedottaa Ruokavirasto. Sopimukset ovat jatkossa yhden kalenterivuoden mittaisia. Vuoden 2023 sopimuksia voi hakea verkkosoiointipalvelu Vipussa ensi vuoden alussa. Sopimusehtojen pitää täytyä 1.1.2023 lähtien.

Nykyisille alkuperäisrotujen kasvattamisen sopimuksille voi hakea vuoden jatkoaikaa viljelijöiden päätukihauussa, joka päättyy 15.6.2022. Jatkosopimukset ovat voimassa 1.5.2022–30.4.2023. Sopimusten ehdot pysyvät jatkosopimuksissa ennallaan.

Jos joitakin eläimiä on ensi vuonna sekä vanhalla että uudella sopimuksella, vanhan sopimuksen mukainen korvaus maksetaan täysimääräisenä 30.4.2023 asti. Uuden sopimuksen mukainen korvaus maksetaan 1.5. ja 31.12. väliseltä ajalta.

Lampaat: suomenlammas, kainuunharmaslammas ja ahvenanmaanlammas. Edellytyksenä vähintään viisi rotupuhtaan jälkeläisen tuottanutta lammasta. Lampaiden on pitänyt tuottaa kahden sopimuksen hakuvuotta edeltävän vuoden aikana vähintään yksi rotupuhtas jälkeläinen.

Vuohet: suomenvuohi. Edellytyksenä vähintään viisi rotupuhtaan jälkeläisen tuottanutta vuohia. Vuohien on pitänyt tuottaa kolmen sopimuksen hakuvuotta edeltävän vuoden aikana vähintään yksi rotupuhtas jälkeläinen.

Lampaista ja vuohista vaaditaan jalostussuunnitelma, jonka voi tehdä itse tai tilata asiantuntijalta. Jalostussuunnitelmassa kerrotaan yksilöidysti käytettävät siitospässit ja astutusryhmien uuhet.

Millään eläinrodulla ei ole ikävaatimusta.

Jalostusoppaan pikatulkki suomenlampaalle

PROAGRIAN JULKAISEMASSA Suomenlampaan jalostusoppaasta löytyy pikatulkki suomenlampaalle. Idea tulkissa on se, että lihaksen paksuus kasvaa, kun eläimestä tulee painavampi, kirjoittavat **Matti Koivisto** ja **Marja-Liisa Sevón-Aimonen** oppaassa. Pikatulkki näyttää suoraan, paljonko keskimäärin lihaksen paksuus muuttuu. Sama eläin saisi eri tuloksen lihaksen paksuudessa riippuen, missä painossa se mitataan.

Sukupuolilla yhteys poikkeaa hieman. Rotujen painon ja lihaksen paksuuden yhteys eroaa, joten pikatulkkia ei voi käyttää suoraan muille roduille, vaan niille olisi laskeettava omansa.

Miten käytän pikatulkkia?

Katsomalla mitatun eläimen paino ja lihaksen paksuus Pikatulkista, nähdään nopeasti, onko eläin keskiarvoa huonompi vai parempi riippumatta mittauspainosta. Noin puolella eläimistä on keskiarvoa suurempi lihaksenpaksuus eli se on lihakkuudeltaan keskiarvoa parempi ("+"-alue). Eläin voi olla myös ohutlihaksisempi eli keskiarvoa huonompi lihaksen paksuudeltaan ("-"-alue)

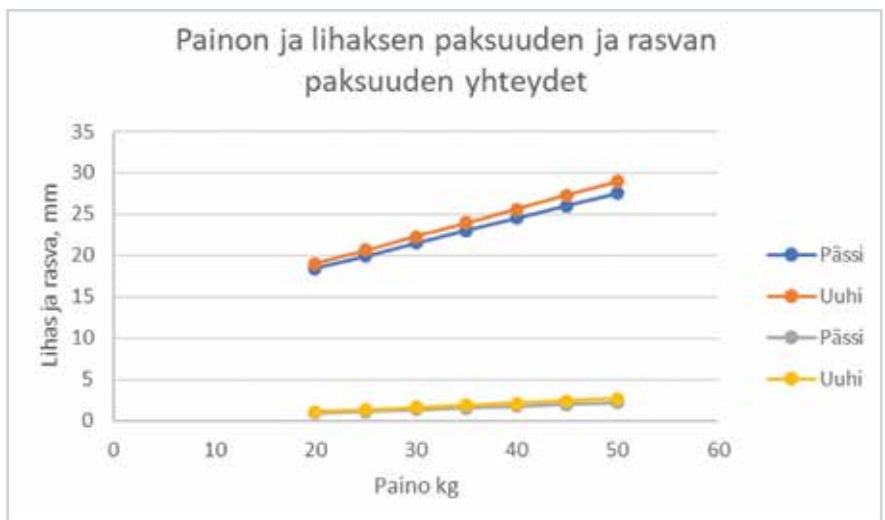
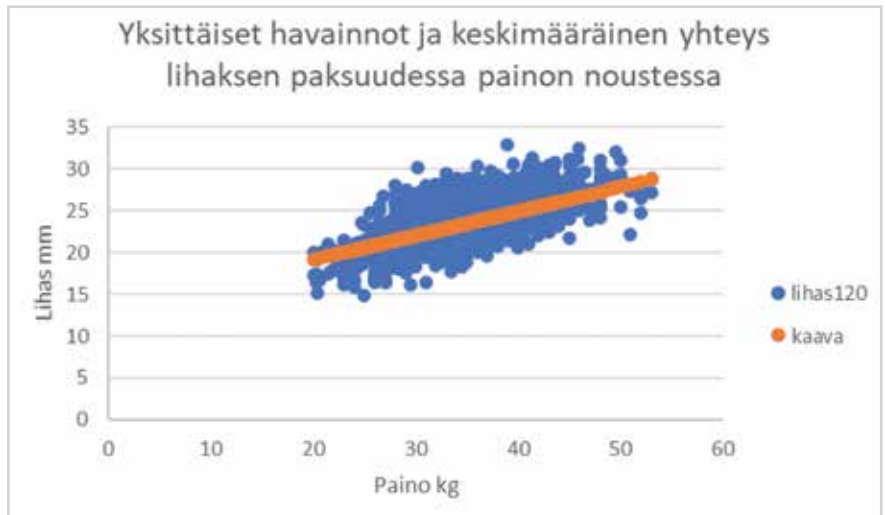
Miten pikatulkki suhtautuu indeksiin

Pikatulkki auttaa vertaamaan eri painoissa mitattujen eläinten arvoja. Se ei korvaa jalostusvalinnassa indeksilaskennan tulosta, jossa otetaan monipuolisemmin huomioon vuonuekoon, sukupuolen, tilan ja vuoden vaikutus mittaustuloksiin.

KUVAT

Marja-Liisa Sevón Aimonen

Luonnonvarakeskus

JALOSTUSLAMPOLASTA
RAKENNEARVOSTELTUJA JA ULTRATTUJA
SUFFOLK-PASSEJÄ SIITOKSEEN

ANTTILA SUFFOLK
Juha ja Hannele Moisander
040 846 0524

OLLQVISTIN LAMMASTILA
OLLQVIST FÅRFARM

Texel uuhikaritsoita ja jalostus-
pässejä Pohjanmaalta
050 516 5779 / Christer
f Ollqvistin Lammastila

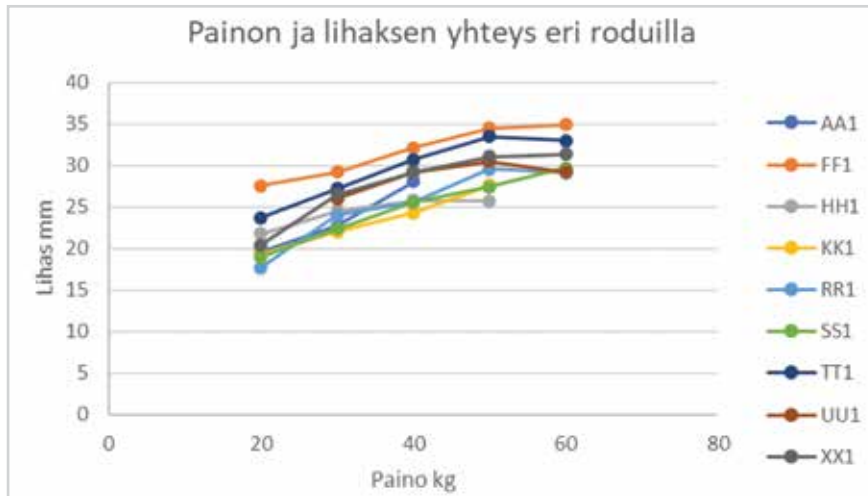
PÄSSI- JA
UHIKARITSOITA
myös vanhempia päsejä
TEXEL-jalostuslampolasta
Loimaalta

PRELLUN TILA
Puh. 040 709 3008
paula.kiiski@gmail.com

Suomenlampaan jalostusoppaan voi ladata PDF:nä ProAgrian nettisivuilta.

Pässin aikuispaino 86 kg, uuhien 67 kg

SIROLAN LAMMASTILA

OXFORD DOWN -jalostuslampola
jo vuodesta 1995

www.siolantila.com

040 566 4153

Laadukkaita ja terveitä
Oxford Down -karitsoita
& jalostuspässejä
Oxford Down
-jalostuslampolasta.

www.woolenberg.com
info@woolenberg.com
+358 50 588 5399

Sheep farm Woolenberg Oxford Down

#sheepfarmwoolenberg

Woolenberg
Lammastila Kouvolassa

PUTKISALON DORSET

Myymme ultraäänimitattuja ja rakenne-arvosteltuja dorset-jalostuseläimiä.

Tuotamme myös valmiita finndorset-risteytysuuhia lihantuotantokatraisiin.

Susanna Nuutinen ja Mikael Westersträhle
p. 050 340 5130
www.putkisalo.fi

Astutusryhmät Nettikatraassa

NettiKatraas-ohjelmalla voit tehdä astutusryhmiä ja sukulaisuustarkistuksia helposti.

KIRJOITTAJAT

Inga Pesonen,

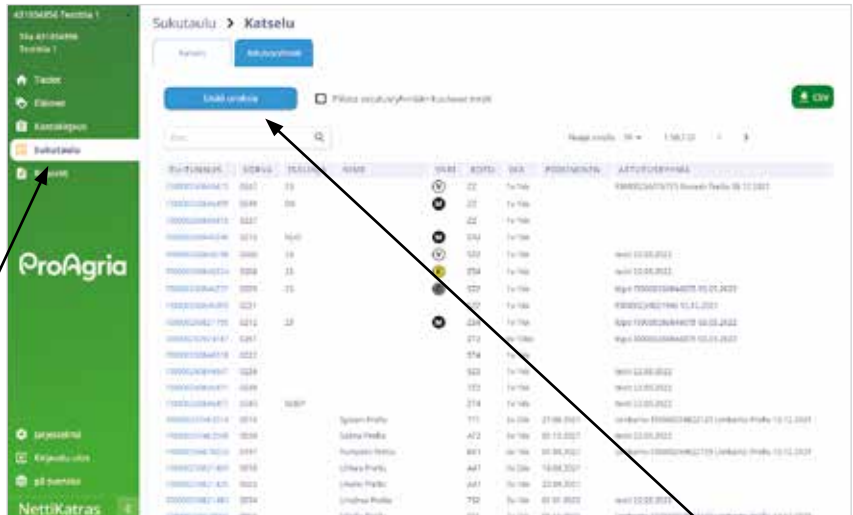
palveluasiantuntija, ProAgria Keskusten Liitto

Milla Alanco-Ollqvist,

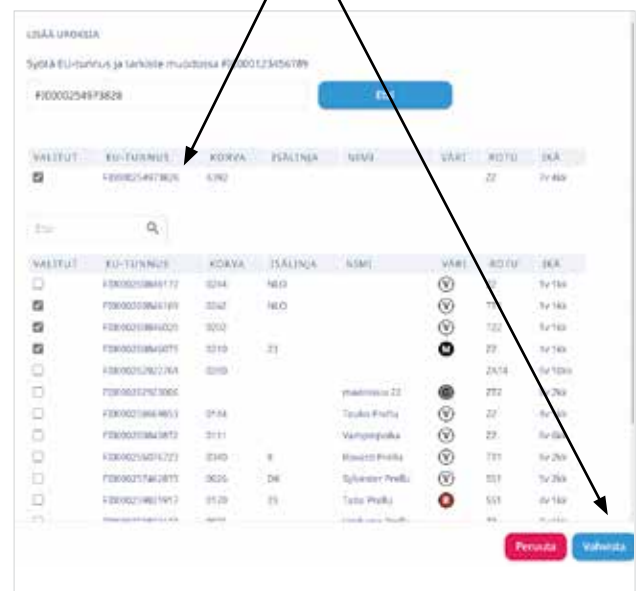
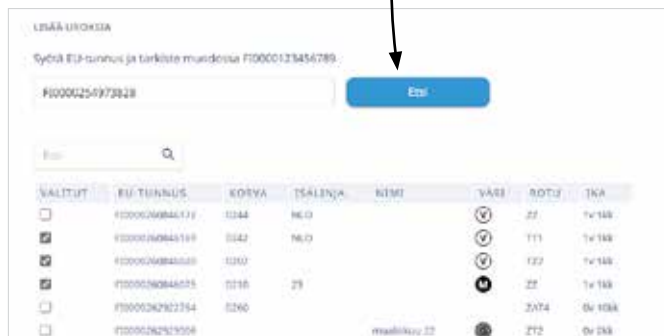
erityisasiantuntija lammis- ja vuohitilat, ProAgria Etelä-Pohjanmaa

ASTUTUSRYHMÄN TEKEMINEN

1 Valitse aloitusnäytöllä **sukutaulu**. Avautuvassa näkymässä ovat kaikki tilan uuhet tai kutut. Jo astutusryhmässä olevat naaraat voit piilottaa toimintonapilla. Eläinlistan järjestystä voi muuttaa minkä tahansa sarakkeen otsikkoa napsauttamalla.

2 Sukulaisuustarkistus sekä astutusryhmän teko aloitetaan **Lisää uroksia** -painikkeella. Tällöin avautuu eläinlista kaikista katraan pässeistä tai pukeista. Ylimmän **Etsi**-toiminnon kautta voit hakea tilan ulkopuolisen uroksen, kun syöttää kenttään sen koko EU-tunnuksen ja tarkisteen ilman välilyöntiä tai -viivaa. Tämän jälkeen paina Etsi. Hakukentän alapuolelle tulee haettu uros. Halutut pässit valitaan ruksilla ja painetaan **Vahvista**. Samaan aikaan voi valita useita uroksia sekä tilan ulkopuolelta että omasta katraasta.

ProAgria Etelä-Suomi järjestää Lihasan Säätiön avustuksella kansanvälisen Finnsheep-päivän Tampereella Scandic Rosendahl hotellissa 20.10.2022.

Samalla juhlietaan suomenlampaan kantakirjauksen 100-vuotista historiaa. Puheenvuorot Lukelta, ProAgrialta, Finnsheep ry:ltä, suomalaisilta ja ulkomaalaisilta suomenlammisjalostajilta. Lisätietoa ProAgrian nettisivulta tai Kaie Ahlskog, ProAgria Etelä-Suomi.

3 Tämän jälkeen ohjelma laskee sukulaisuustarkistuksen.

4 Vasemmassa sarakeessa ovat **naaraat**.

Valitut isäehdokkaat

ovat oikeanpuolimmaisissa sarakeissa. Värikoodit kertovat isän sopivuudesta emälle. Lisäksi ruudussa on sukulaisuusastelukema. Eläinlistan järjestystä voi tässäkin muuttaa sarakeotsikkoa klikkaamalla.

5 Katselu -näytössä saat auki eläimen sukutaulun klikkaamalla EU-tunnusta.

7 Ohjelma ehdottaa automaattisesti aloituspäiväksi ryhmän luontipäivän ja päättymispäiväksi 6 kk päässä olevaa päivää. Päättymispäivän voi muuttaa kalenterista halutuksi. **Vahvista uusi ryhmä**. Poikimisilmoitusta tehdessä ohjelma ehdottaa isäksi ryhmään valittua pässi mikäli päättymispäivämäärä on voimassa.

8 Tehty ryhmä tallentuu Astutusryhmiin.

10 Kun tiedot ovat halutut, tallenna ryhmä.

6 Sukulaisuusastelukeman ruudusta **valitaan isälle uuhet**, jolloin aktivoituu astutusryhmän teko "Luo ryhmä".

9 Astutusryhmän nimi on automaattisesti isän EU-tunnus ja nimi. Ryhmän tietoja voi muokata rivin lopussa olevan toiminnat **kynän** kautta.

Ryhmälle voi antaa uuden nimen, muokata päivämääriä tai poistaa siitä naaraita. Kun naaraan poistaa ryhmästä vapautuu se uuteen ryhmään. Päivämäärä ei voi olla menneisyydessä.

11 Astutusryhmä **poistetaan** Astutusryhmä näkymässä toiminnat sarakeen roskakorin kuvasta.

Koulutilalle kainuunharmas oli luonteva valinta

– Kainuunharmas on ystävällinen, rohkea ja itsenäinen. Luonteen-
sa vuoksi se sopii erinomaisesti
koulutilalle, toteaa eläintenhoitaja
Suvi Heinävaara.

KOKEMÄEN KOULUTILA hyväksyttiin tänä
vuonna rodun uudeksi jalostuslampolaksi.
Tila kuuluu Sastamalan koulutus kuntayh-

LYHYESTI

Tilan nimi ja paikkakunta:

Sastamalan koulutus kuntayhtymä
Huittisten ammatti- ja yrittäjäopisto
Kokemäen koulutila, Kokemäki

Jalostettava rotu: kainuunharmas

Yhteystiedot:

Suvi Heinävaara, eläintenhoitaja,
0401819074, suvi.heinavaara@sasky.fi
Huittisten ammatti- ja yrittäjäopisto,
Kokemäen koulutila
Kauvatsantie 189, 32800 Kokemäki

Uuhimäärä: 15

Pässilinjojen määrä: 3

Karitsointirythmi: kevätkaritsointi

Jalostusarvosteltuja myynnissä: alkusyksy

Tuotantotapa: tavanomainen

Orf-status: ORF+

tymä Huittisten ammatti- ja yrittäjäopis-
toon, joka tarjoaa ammattikoulupohjaista
koulutusta sekä peruskoulun että lukion
suorittaneille. Opiskelijoita on noin 350.
Luonnonvara-alan tutkintoja ovat muun
muassa eläintenhoitaja ja maaseutu-
yrittäjä.

– Koulutilan eläimet ovat osa koulutus-
ohjelmia, eli ne ovat oppilaiden oppimis-
ympäristöä ja sitä muokataan vallitsevien
tarpeiden mukaan, Suvi selittää.

Sioista luovittiin 2012, ja sikala muuteti-
ttiin lampolaksi 2014. Lampaan rotumietin-
nöissä oli mukana suomenlammas, mutta
kainuunharmas valittiin.

– Koettiin, että koulutilana meillä on
hyvä mahdollisuus tukea tämän alkupe-
räisrodun säilyttämistä. Me tavoittelemme
tuloksia muilla mittapuilla kuin mahdolli-
simman korkeilla teurastuloilla, esimerkiksi
sillä miten hyvin opiskelijat voivat hyödyn-
tää oppimaansa opiskelussa ja työelämässä
vaikkapa lammastaloudessa. Myös nauta-
puolella meillä on alkuperäisrotuja, länsi- ja
pohjoissuomenkarjaa. Lisäksi kainuunhar-
maksen luonne on reipas, se ei ole säikky,
joten se pärjää koulutilalla jossa on paljon
erilaisia hoitajia, Suvi sanoo.

Uuhet ostettiin Lahtelan tilalta ja lisäksi
hankittiin yksi pässi, Vanha-Karhiniemen
L.Kille.

– Pässejä meillä on nyt kolme, olemme
halunneet säilyttää mahdollisimman monta
pässilinjaa.

Tilalla on pässilinjat L, I ja T.

Uutta tänä vuonna on jalostuslampola-
status.

– Se lähti siitä että saimme lammasasian-
tuntijalta tiedon, että meillä on sen tasoiset

Kokemäen koulutilan kainuunharmakset ovat
osa oppilaiden oppimisympäristöä.

lampaat että meidän kannattaisi hakeutua
jalostuslampolaksi. Paitsi että se on hieno
osoitus tehdystä työstä, se mahdollistaa ja-
lostuseläinten myynnin lisäämisen ja voim-
me näin edesauttaa rodun säilymistä, Suvi
toteaa.

Koulutilan geneettinen jalostustavoite on
pitää mahdollisimman monta pässilinjaa,
jotta mikään ei hiipuisi pois.

– Jalostuksessa olemme panostaneet villan
laatuun, emme lihaksikkuuteen, kertoo Suvi.

Koulutilan katraan villa kehräydetään.
Sekä lankoja, huovutusvillaa että taljoja
myydään tilamyymälä Pehtorskassa.

Lammas kiinnostaa

Suvi kertoo, että lampaat herättävät kiin-
nostusta enenevässä määrin.

– Lampaiden kanssa toimiminen on kau-
sittaista ja eri tavalla rytmitettyä kuin esi-
merkiksi nautojen kanssa. Lisäksi lammas
eläimenä on helpompi käsitellä kuin nauta.
Oppilaiden lisääntyneen kiinnostuksen ta-
kia on hyvä, että nykyään on tarjolla myös
enemmän työssäoppimispaikkoja lampo-
loissa.

Kokemäen koulutilalla toiminta pyörii
vuoden ympäri, ja oppilaat ovat paikalla
suurimpia pyhiä lukuun ottamatta.

– Meillä oppilaat eivät pidä perinteistä
pitkää kesälomaa, vaan opetusta on myös
kesäisin. Koska hoitajia on monta, eläimiä
käsitellään paljon ja esimerkiksi sorkkahoi-
toa ja kerintää pystytään tekemään aina tar-
peen mukaan, Suvi mainitsee.

Opintomatka Norjaan 12.-15.9.2022

**VILLA-hanke järjestää opintomatkan
Norjaan viikolla 37.**

Matkaohjelmaan sisältyy mm. vierailu
kahdella kehräämöllä (Oslo Mikrospinneri
ja Telespinn), Norilian villankeruuasemalla
Golissa sekä tutustuminen kahteen lam-
mastilaan. Tutustumme myös Raulands-
akademiettiin Telemarkissa ja käymme
Norjan suurimmassa sauvakirkossa
(1200-luvulta) Heddalissa.

Ilmoittautuminen netissä 29.6.2022
mennessä. Lisätietoja ja ilmoittautuminen
proagria.fi/tapahtumat
Matkatietoja päivitetään mahdollisim-
man pian.

Saskyyn voi hakea opiskelemaan joko kevään yhteishaussa Opintopolun kautta tai jatkuvassa haussa suoraan oppilaitokseen.

KIRJOITTAJA
Anna Kujala

KUVAAJA
Heidi Salo

Jalostuslampoiden esittelysivut käytössä

HUOMIO JALOSTUSLAMPOLAT, Lammasyhdistyksen kotisivuille on varattu jokaiselle jalostuslampolalle oma esittelysivu. Lähettäkää vastaukset jalostusvaliokunnalta saamiinne kysymyksiin ja pari edustavaa kuvaa lampaistanne osoitteeseen: eila.pennanen@lammasyhdistys.fi
Esittelyt: <https://lammasyhdistys.fi/jalostus/jalostuslampolat/>

SUOMENLAMPAAN JALOSTUSLAMPOLA

Siitoseläimiä kaikissa väreissä, useista linjoista, ympäri vuoden.

040 553 0427
perkkiontila@gmail.com
www.perkkiontila.com

VALKOISEN SUOMENLAMPAAN JALOSTUSLAMPOLA

Laatua
laitumelta!

LUOMU
MV1

Ylä-Härkösen tila
puh. 040 667 9151
suomenlampaista@gmail.com

ETURIVIN SUOMENLAMPAAT JALOSTUSLAMPOLASTA

Parikan tila, Heinola, 040 739 0494, pia@parikantila.fi

Kainuunharmaksen jalostuslampolat

SOINILANMÄEN TILA

Savonlinna
www.soinilanmaki.fi
tiina@soinilanmaki.fi
050 534 5598

Mv1, tuotosseuranta

NOITTAAN TILA

Luomu
Tohmajärvi
helina.leppanen@luukku.com
050 594 4050

Mäenkoikkalan
jalostuslampolan eläimiä
esillä Mikkelin Farमारissa!

Ann-Mari Lintunen p. 040 832 0810
maenkoikkala@gmail.com

Kainuunharmaksia tilan omalla brändillä

Soinilanmäen tila on ollut samalla tavalla vuodesta 1936. Olen tilan nykyinen emäntä, **Tiina Hirvonen**, viittä vaille valmis agrologi YAMK, ja sukutilan neljäs haltija. Alkuun tilan toiminta oli minulle sivutoimista, painottuen metsätalouden lisäksi hevosten ja kesälampaiden pitoon. Vuodesta 2020 tilan työt ovat olleet päätoimisia. Lampaat veivät mukanaan niin, että täysshoithevosten pidosta on luovuttu ja toiminnassa keskitytään täysin lampaisiin.

Tilalla on muutamia kymmeniä hehtaareja metsää, ja peltoa ja laitumia (omat ja vuokratut) on reilu 40 hehtaaria. Laidunkierto suunnitellaan niin, että aina olisi käytettävissä puhtaita laitumia, ja tila panostaa paljon myös maisemanhoitoon.

Tilan lampaat hoitavat maisemaa muun muassa Heinävedellä Valamon Luostarissa sekä Savonlinnassa kulttuurihistoriallisesti arvokkaan Rauhalinnan ympäristössä. Tästä kesästä lähtien lampaat hoitavat myös kahta Metsähallituksen hienoa kohdetta Mikkelissä, missä toisessa on lammaspaimentoimintaa.

Peltoviljelyssä on käytössä nurmikierto. Nurmet pyritään pitämään mahdollisimman monilajisina ja säilörehun laatuun panostetaan muun muassa oikea-aikaisella korjuulla ja hyvien urakoitsijoiden avulla.

Oma brändi

Lampaista hyödynnetään lihan lisäksi siis villat ja taljat. Lihaa myydään sekä teurastamoille että suoraan kuluttajille tilalta suoraan tai Reko-myyntin kautta. Meillä on myös ravintola- ja kauppa-asiakkaita, ja kysyntää lihalle olisi enemmänkin.

Taljat muokataan Rantasen Nahkajalostamossa ja villat teetetään langoiksi omaan myyntiin Pirtin Kehräämöllä. Sen lisäksi kainuunharmasrodun ympärille on suunniteltu oma brändi ja tuoteperhe Mäen Harmas, minkä valikoimaan kuuluu suomalaisista designia muun muassa keramiikan ja korujen muodossa.

Tilan tuotteistusta kehitetään koko ajan, niin lihan kuin muiden tuotteidenkin osalta. Tuotteita on ostettavissa tilalta suoraan, verkkokaupasta, sekä eri tapahtumista. Muun muassa tämän kesän Farmarissa tila

ja tuotteet ovat isosti esillä.

Tilan erityispiirteistä mainittakoon myös, että Soinilanmäen lampaanlihalle ja lihajalosteille on myönnetty D.O. Saimaa-alkuperämerkki.

Ensimmäiset lampaat vuonna 2018

Soinilanmäki hyväksyttiin tänä vuonna kainuunharmaksen jalostuslampolaksi, joten paljon on ehtinyt tapahtua lyhyessä ajassa. Ensimmäiset kesälampaat saapuivat tilalle kesällä 2018, helmikuussa 2020 saapuivat ensimmäiset 15 pysyvää kainuunharmasuuhtaa. Siitä lähtien määrää on tasaisesti nostettu, joko ostoleimien tai omien eläinten jälkeläisillä.

Rotu valikoitui ainutlaatuisuudellaan, kiehtovalla tarinallaan ja kotimaisuudellaan. Myös sen "kirjava" ulkonäkö, persoonallisuus ja pienikokoisuus katsottiin eduksi. Myös karitoidentuottokyky ja villan huippuominaisuudet painoivat vaakakupissa.

Rotuvalintaa ei ole tarvinnut katua, eikä haaveita rodun vaihdosta tai risteyttämisestä ole missään vaiheessa ollut.

Saavutettu jalostuslampolastatus tuo lisäarvoa omalle työlle, ja myös sekä lammasasiantuntija että kollegat kannustivat hakemaan jalostuslampolaksi. Rodun harvinaisuus ja säilyminen vaatii sen määrätietoista kehittämistä, jalostuslampolastatus tukee sitä ajatusta.

Soinilanmäen jalostustyössä pääpaino on kainuunharmaksen rodunomaisten piirteiden säilyttämisessä. Eläimen rakenne, villan ominaisuudet ja luonne ohjaavat jalostustyötä. Jalostuksessa ei keskitytä vain yhteen osa-alueeseen, vaan halutaan saada aikaan

LYHYESTI

Tilan nimi ja paikkakunta:

Soinilanmäki, Savonlinna

Jalostettava rotu: kainuunharmas

Yhteystiedot: www.soinilamaki.fi, yht.henk. Tiina Hirvonen, tilalla myös FB ja IG -tilit

Uuhimäärä: tällä hetkellä noin 50 uuhua

Pässilinjojen määrä: tällä hetkellä seitsemästä pässilinjasta 5 edustettuina omissa siitospässeissä

Karitointi: 2 kertaa vuodessa, kevät ja syksy

Jalostusarvosteltuja myynnissä: ympäri vuoden tilanteen mukaan

Tuotantotapa: tavanomainen

Orf-status: ORF+

hyviä yhdistelmiä. Minulla on tavoitteina sukulinjojen säilyminen, hyvät emo-ominaisuudet ja kaikkien värien säilyttäminen.

Tulevaisuuden tavoitteena on laajentaa tuotantoa. Tavoiteuuhimäärä on noin 80 uuhua. Sen lisäksi toiveissa on laajentaa karitoiden kaksivaihekasvatusta, mitä tällä hetkellä toteutetaan pienimuotoisesti. Myös Mäen Harmas-tuoteperheen kehittämistä jatketaan uusilla tuotteilla.

KIRJOITTAJA

Tiina Hirvonen

KUVAT

Piirto Photography

Kertaus on opintojen äiti – PERUSTEITA JALOSTUSINDEKSEISTÄ

KIRJOITTAJA

Marja-Liisa Sevón-Aimonen

Luke

Indeksi on yleissana suhdeluvulle. Eläinjälöstuksessa indeksi tarkoittaa yleensä eläimen omista ja/tai sukulaisten mittaustuloksista laskettua jalostusarvon ennustetta, joka on standardoitu niin, että siitä on helppo suoraan nähdä, onko eläin keskiarvoa parempi vai huonompi, ja kuinka paljon. Lammasindeksien keskiarvoksi on laskennallisesti asetettu 100:ksi. Keskiarvoa paremman eläimen indeksi on yli 100 ja keskiarvoa huonomman alle 100. Yleensä isompi mittaustulos on parempi ja se näkyy hyvänä indeksinä. Lampaalla ohuempi rasva on parempi, ja sen suhteen tehdään poikkeus: luku käännetään niin, että pienemmät tulokset saavat suuremman indeksin. Lampaalla isoin luku indeksissä tarkoittaa siis aina parasta ja toivotuinta tuloista itse ominaisuudessa.

Standardointiin liittyen indeksien hajonta on vakioitu arvoon 10. Indeksien arvot noudattavat normaalijakaumaa, jolloin hajonnan avulla voidaan laskea, kuinka suuri osuus eläimistä ylittää minkäkin suuruiseen indeksiin. Esimerkiksi arvon 110 tai suuremman saa 16 % eläimistä, tulokseen yli 120 ylittää vain 2 % huippuja.

Jalostusarvossa on kyse ennusteesta, jonka tarkkuus paranee, kun tietoa kertyy lisää.

Valintaa mahdollisuuksien mukaan

Käytännön valinnassa on tiettyä indeksirajaa oleellisempaa valita uudistukseen tarvittava määrä eläimiä aina parhaasta päästä. Lukumäärältään pienillä roduilla kannattaa indeksivalintaa tehdä maltilla ja pitää huolta, ettei rodun sukulaisuusaste nouse liian nopeasti. Jos taas ollaan kasvattamassa katraan kokoa omilla karitsoilla, voi olla, ettei indeksien perusteella edes pystytä tekemään valintaa. Vakiintuneessa tilanteessa, jossa on hyvin karitsoivia uuhia, pieni karitsakuolleisuus, ja uuhet pitkäikäisiä, uudistuseläimiksi ei tarvita kaikkia syntyviä uuhikaritsoita vaan esimerkiksi 30 % syntyvistä. Tällöin valittujen eläinten keskiarvo voi olla noin 9 pistettä keskiarvon yläpuolella, jolloin uuhivalinnallakin on vaikutus-

ta perinnölliseen edistymiseen. Käytännössä suurin edistys saadaan kuitenkin passiivallisuuden avulla, koska pässejä tarvitaan paljon vähemmän ja valintaero voidaan saada siten suuremmaksi. Jos päsikaritsoista esimerkiksi 3 % valitaan, valintaraja voi olla 120 tuntumassa. Vaikka kummankin vanhemman merkitys perimään on sama, päsien suurempi vaikutus edistymiseen tulee siitä, että pässejä voidaan valita pienempi ja siten parempi joukko tiukemmilla kriteereillä. Jos huolella valittu passi ei arvostelun tarkentuessa syntyvien jälkeläisten myötä osoitautukaan odotusten veroiseksi, se on syytä korvata uudella. Aina on hyvä olla yhtä aikaa useampi eri-ikäinen passi käytössä.

Jalostusarvojen laskennan resepti

Sukulaisuudet ovat oleellinen osa jalostusarvojen laskentaa. Mitä lähempää sukua eläimet ovat, sitä suurempi osa niiden perintötekijöistä on yhteisiä. Laskennassa tämä toimii niin, että lähisukulaisten tulokset vaikuttavat eläimen indeksiin enemmän kuin kaukaisen sukulaisten. Oma tulos on tietysti lähin ja siksi tärkeä. Varsinkin jos ominaisuuden periytymisaste on korkea, eli geenit vaikuttavat ominaisuuteen paljon suhteessa sattumaan. Silloin jo eläimen oma tulos kertoo paljon sen jalostusarvosta.

Jälkeläisiä voi taas olla useita, ja jokainen tuo hieman lisätietoa vanhemmistaan, joten niiden avulla vanhemman arvostelun varmuus voi kasvaa korkeaksi silloinkin, kun ominaisuuden periytymisaste on matala tai se on mitattavissa vain toiselta sukupuolelta. Eri ominaisuudet ovat usein korreloituneita eli niiden välillä on yhteys, joka sekin voi olla geneettistä. Toisiinsa korreloituneet ominaisuudet tuovat nekin laskentaan lisää tietoa.

Jalostusarvossa on kyse ennusteesta, jonka tarkkuus paranee (ja tulos muuttuu), kun tietoa kertyy lisää. Ja koska se on nimeltään jalostusarvon ennuste, se pistää eläimet järjestykseen geneettisen paremmuuden mukaan. Lisää indekseistä löytyy ProAgrian Indeksitietoja lampaiden jalostukseen -vihkosesta.

Lisää indekseistä löytyy ProAgrian Indeksitietoja lampaiden jalostukseen -vihkosesta.

Suomessa lampailla käytetään edelleen pelkästään polveutumistietoihin perustuvaa sukupuuta, mutta SNP-dataa on pienimuotoisesti jo alettu kerätä.

Vähän palikoita

Suomessa lampailla on indeksejä käytössä vasta kuudelle ominaisuudelle (kasvu, lihaksen ja rasvan paksuus, muotoluokka, vuonuekoko ja -paino). Esimerkiksi naudalla kokonaisjalostusarvossa on mukana 80 palikkaa. Ne ominaisuudet, jotka ovat tuotannolle tärkeitä, mutta vielä toistaiseksi indeksilaskennan ulkopuolella, pitää ottaa valinnassa huomioon muutoin. Esimerkiksi villan ominaisuudet voivat olla rodulle tai tilalle oleellisia. Rakenne on tärkeä kaikille eläimille ja selvät rakenneviat pitää karsia. Epämuodostumat, jos niitä kertyy samaan sukuun paljon, ovat myös hälytysmerkki. Nykyään on mahdollista SNP-tekniikalla (single nucleotide polymorphism), tunnistaa erilaisia perinnöllisiä vikoja. Sen sijaan niissä ominaisuuksissa, joille jo lasketaan indeksi, kannattaa käyttää sitä ja ottaa indeksiltään parhain jatkokoon. Näin varmistaa perinnöllisen edistymisen. Pelkän mittaustuloksen ulkoasun perusteella valinta voi vääristää ja valituksi voi tulla aiemmin syntynyt, yksösenä kasvanu komistus. Kokonaistaloudellisuuteen vaikuttaa, paljonko lihaa tai muita tuotteita saadaan uuhista kohti, ei vain yksittäistä karitsaa.

Lampaiden indekseihin voisi helposti lisätä ainakin nettopäiväkasvun, mutta muitakin tärkeitä ominaisuuksia on. Esitystapoja voisi olla nykyisen indeksimuodon lisäksi esitys myös alkuperäisinä yksikköinä tai taloudellisen arvona.

Indeksilaskenta kehittyä

Aiemmin indeksit saatettiin laskea kahdessa vaiheessa siten, että mittaustulos ensin korjattiin eri tekijöiden suhteen, ja sitten vakiokertoimilla muutettiin korjattu tulos valintaindeksiksi. Edelleen saatetaan puhua valintaindeksistä. Vuodesta →

1992 lähtien Suomessa on lampaiden jalostusarvolaskennassa käytetty eläinmalli-BLUP-menetelmää, jossa sekä eläimen geneettinen taso ja vaikuttavat ympäristökijät ratkaistaan yhtäaikaaisesti - ilman esikorjausta - jolloin saadaan kummallekin osalle oikeimmat tulokset.

Nykyisin on menty paljon eteenpäin, ja monilla eläinlajeilla SNP-tietoa käytetään apuna indeksilaskennan sukupuun rakentamisessa. Suomessa lampailla käytetään edelleen pelkästään polveutumistietoihin perustuvaa sukupuuta, mutta SNP-dataa on pienimuotoisesti jo alettu kerätä.

Joskus indeksilaskennan tulos tuntuu viipyvän liian kauan. Apua nopeiden päätösten tekoon esimerkiksi saman mit-

Vaikka tuotosseuranta on jalostuksen kannalta tärkeää, eläimen tuotantokyky on ympäristön ja sen perinnöllisten ominaisuuksien summa.

tauskerran eläinten lajitteluun voi saada ikäkorjatusta painosta. Lihaksen paksuuden tulkintaan on olemassa pikatulkki (ProAgrian Suomenlampaan jalostusopas, katso lisää tämän lehden sivulla 12). Kun indeksilaskenta vakiintuu muutosten mylerryksestä, indeksit päivittyvät viikoittain, ja etuna niillä on, että ne ovat vertailtavissa koko rodun populaatioon, ei vain tilan ja mittauskerran eläimiin.

NettiKatras ja indeksilaskenta

ProAgrian NettiKatras on ohjelmisto tiedon keräämiseen, hallintaan ja hyödyntämiseen. Jalostusindeksien laskenta on erillinen kokonaisuus, joka säilyi muutoksessa pääosin ennallaan, vaikka itse tietokanta siirtyy uuteen ympäristöön. Jonkin verran on jouduttu muokkaamaan laskentaruutiineita ja samalla on jo tehty ja vielä tehdään joitain pieniä hienosäätöjä mm. indeksien laskentadatan poimintaan liittyen.

Vertailuarvoksi standardointia varten aiemmin lukumäärältään isoille roduille käytetty vuoden vertailujakso, joka nyt laajennetaan kolmen vuoden pituiseksi. kolmea vuotta käytetään jatkossa myös

Tuotosseurannassa kootuilla tiedoilla on suuri merkitys tunnistettaessa erilaisten tekijöiden vaikutusta tuotokseen ja tilan tuotantokonseptia suunniteltaessa.

lukumäärältään pienillä roduilla. Arvosteluvarmuus tulee mukaan muillekin kuin uuden tuotosindeksin ominaisuuksille. Samoin sukusiitos ja sen varmuutta kuvaava PEC liitetään eläimen tietoihin.

Vaikka tuotosseuranta on jalostuksen kannalta tärkeää, eläimen tuotantokyky on ympäristön ja sen perinnöllisten ominaisuuksien summa. Tuotosseurannassa kootuilla tiedoilla on suuri merkitys tunnistettaessa erilaisten tekijöiden vaikutusta tuotokseen ja tilan tuotantokonseptia suunniteltaessa.

Oma seos **Lammasnurmi**
Tilan yksillöllisiin **Mehevä ja**
tarpeisiin **maittava**

 NATURCOM

 Aina jyvällä

92400 Ruukki
p. (08) 270 7200
p. (02) 762 6200

www.naturcom.fi

KORKIAKOSKEN KUTTULAN alkutaival

Vuonna 2017 jalasjärveläisillä Suvi ja Juha Korkiakoskella alkoi ajatus kypsymään vuohista, kun Juus-toportti kuulutti tarvitsevansa vuohenmaidontuottajia lisää. Nyt heillä on noin 100 kuttua.

Olimme jo miettineet mitä kotieläimiä voisimme ottaa tähän vilja- ja nurmitilan lisäksi. Lähdimme selvittämään ProAgrian kanssa tuotannon kannattavuutta, ja teimme suunnitelmia olemassa olevien tilojen hyödyntämisestä.

Teimme tilakäyntejä vuohitiloilla ja tutustuimme meille uusiin eläimiin. Lehmien lypsy oli tuttua tilan isännälle, jolla oli sukupolven vaihdoksen aikaan pieni lypsykarja. Mutta vuohista ei ollut mitään kokemusta entuudestaan.

Suunnitelmat lähtivät vauhdilla käyntiin, kun totesimme vuohenmaidontuotannon sopivan tilallemme hyvin.

Paperirumbaa ja rakennustöitä

Paperirumban jälkeen tilan muutostyöt käynnistettiin kesä-heinäkuun taitteessa 2018.

Ensimmäiset 32 vuolta ostimme jo syksyllä 2018, ja ensimmäiset kilistelyt oli keväällä 2019. Vuohia pidettiin hetken emovuohina. Kesän 2019 aikana saatiin valmiiksi eläintilat ja tilalle muuttikin syksyllä uusi erä vuohia. Loppusyksyn aikana saatiin lämmitykset tehtyä valmiiksi ja kalustaminen ja pienet valutyöt onnistui myös talvella sisätiloissa.

Vanhaa emolehmäpihattoa, joka oli silloin konehallina, jatkettiin noin 10 metriä, että saatiin toimivammat pohjaratkaisut vuohipihattoon. Vanha kivinavetta, joka on rakennettu jo vuonna 1913, valjastettiin

lypsyasemakäyttöön.

Heinälatoa navetan päädyssä osittain purettiin, että saatiin tehtyä uusi maitohuone lypsiaseman viereen. Lypsiasema taas rakennettiin vanhaan parsinavettaan, josta purettiin kaikki parret ja betoniset ruokintapöydät pois.

Ulkokuori kuttulasta saatiin valmiiksi tammikuussa 2019. Sisärakentaminen alkoi kelien lämmitessä. Kuttulaan tehtiin keskelle korotettu ruokintapöytä, jossa mahtuu traktorilla viemään pyöröpaalit kätevästi. Vuohikarsinoiden kaikki aidat on tehty puusta ja ulkoseinän verhoilut vanerista. Pihatto on kylmä ja kupit ovat lämmitettäviä.

Puuta on suosittu karsinarakenteissa, kun sitä on itsellä ja miellämme sen mukavaksi vuohille ja talvella lämpimämmän oloiseksi kuin metalli.

Sopiva lypsykone löytyi 2019 ja sen pohjalta suunniteltiin lypsiaseman kalustus. Lypsypöydän Juha valmisti itse, ja vanha De Lavalin lehmien asemalypsykone asennettiin yksinkertaisena versiona asemalle. De Lavalin lypsimet saatiin sopimaan pesureihin, ja niin saatiin tehtyä lypsinten pesupaikat lypsypöydän alle. Asemaan saatiin sopimaan sopivasti kaksi 24 paikkaista pöytää, eli yhteensä mahtuu kerralla 48 kuttua

lypsylle, joka tehdään takaapäin. Lypsimiä on 8 molemmilla puolilla, yhteensä siis 16.

Ensimmäiset lypsy kaksi vuotta sitten

Lypsiasema ja maitohuone saatiin valmiiksi keväällä 2020. Kylvöjen ja rehunteon jälkeen aloitimme harjoittelemaan lypsyä. Sitä ennenkin harjoiteltiin jo vähän sadepäivinä kuttujen lypsypöydällä käyntiä.

Lypsyt lähti käyntiin sitten heinäkuussa. Ensin muutama päivä pienemmällä kuttumäärällä 30 vanhinta ja tutuinta vuolta, sitten myöhemmin kaikki. Ikimuistoista on ensimmäinen lypsy koko kuttulaumalle, kun otettiin kerralla noin 50 uutta kuttua lypsyyhin. Lypsy aloitettiin noin kello 15 ja lypsyt päästiin noin klo 1 yöllä... mutta nopeasti vuohet oppivat ja alkoi lypsäminen ja kulkeminen pöydälle sujumaan.

Kuttula rakennettiin silmällä pitäen laajentamista jossain vaiheessa. Nykyisellään kuttulaan mahtuu noin 180 vuolta, mutta asema ja maitohuone mitoitettiin niin, että ne riittävät isommallekin määrälle.

KIRJOITTAJAT

Juha ja Suvi Korkiakoski

PUKKIKILIENTEN JATKOKASVATUS onnistui

Vuohetilalla pukkikileille ei ole tarvetta vuohenmaidon tuotannossa. Vaihtoehtoina on pukkikilien lopettaminen, oma jatkokasvatus tai jatkokasvatus toisella tilalla. Isokummun Luomu ja Jokiniemen Kartano Oy kokeilevat parhaillaan kilien jatkokasvatusta lammastilalla.

– **MONET SANOIVAT** ”tulette pettymään, tulette niihin pettymään” kun päätimme ottaa vuohia kasvatettavaksi, mutta me olemme aivan rakastuneita niihin. Yksi tyttäristäni on jopa hankkinut muutaman kutun, omavaraismaidon lähteeksi, **Satu Kumpulainen** Isokummun Luomusta kertoo.

Isokummun Luomu Sievissä on sukutilan katto-organisaatio tilan eri toimialoille, joihin kuuluu suomenlampaiden ja kainuunharmaksien kasvatusta, teurastamo ja kehräämö, Green Care -toimintaa ja vuokramökkejä. Loviisassa sijaitseva Jokiniemen Kartano Oy taas on Suomen suurin kuttula, jossa on noin 1200 lypsävää.

– Vuohipuolella tiedostetaan hyvin, että pukkikilit ovat eettinen ongelma, joka haittaa sekä tuotteiden että alan imagoa, ja pukkikileille on yritetty etsiä jatkokasvatattajia, Jokiniemen Kartanon **Hannele Ulvo** kertoo, ja lisää:

– Onnistunut pukkikilien jatkokasvatus vaatii pitkän, toimivan ketjun, unohtamatta loppupäätä eli markkinoita ja vuohenlihasta saatavaa hintaa. Kilien hinta on noussut viime aikoina, joten voi olla, että vuohenlihan hintaa saadaan nostettua karitsanlihan hinnannousun vanavedessä.

Isokummun ja Jokiniemen kasvatuskokeilu lähti käyntiin Facebookin välityksellä, kun Hannele viime syksynä jakoi Vuohiyhdistyksen puheenjohtajan Jonna Ukkolan kirjoituksen pukkikilien kasvatuksesta.

– Jaoin sen tarkoituksella lammasyhdistykseen, koska tiesin että kilien kasvatusta on samantapaista kuin karitoiden kasvatusta, eli lampureilla on siihen tarvittava ammattitaito, Hannele kertoo. Hän on aiemmin toiminut Suomen Lammassuuskunnan toimitusjohtajana, joten lammassala on hänelle tuttu.

Isokummun tilan teurastamotoiminta taas toi Satulle kyselyjä vuohenlihasta, olisiko sitä saatavilla? Entäpä vuohenpäitä ja mahalaukkuja?

– Kehitämme parhaillaan verkkokauppaamme, ja meillä on asiakkaita jotka ovat

KUVA: Isokummun luomu

Satu Kumpulainen iloitsee siitä, että yhä useampi kuluttaja arvostaa kaikkia eläimen osia, esimerkiksi luita ja niistä saatavaa kollageenia. Isokummussa vuohista tullaan hyödyntämään myös taljat ja sarvet.

kiinnostuneita tuotteista jotka perinteisesti eivät kiinnosta kantasuomalaisia. Syksyllä kauppaan tulee myyntiin vuohipaketteja. Nyt kasvatetuista pukeista suurin osa tulee menemään pääkaupunkiseudun kiinalaisravintoloihin, Satu kertoo.

– Minua on pitkään sylettänyt pukkikilien kohtalo, ja näin, että oma teurastamomme antaa meille mahdollisuuden tehdä aika paljon asian eteen. Otin siis yhteyttä Hanneleen, ja lähdimme pohtimaan milloin heillä on seuraavat kilistelyt ja paljonko me voisimme ottaa kilejä vastaan.

Juotolle opettaminen

Pilottiryhmäksi valikoitui viikolla 9 alkaen syntyneet 70 kilia, joita pidettiin kolmessa ryhmässä Jokiniemessä.

– Homma meinasi tyssä siihen, että Jokiniemessä ei ollut riittävästi henkilökuntaa kilien juotolle opettamiseen. Tyttäreni lähti sitten kahdeksi viikoksi Loviisaan, ja opetti kilien ensin tuttipullolle ja sitten ämpärille, Satu kertoo.

Syy erikoisjärjestelyihin löytyy yllättäen Ukrainan sodasta.

– Noin puolet työntekijöistämme ovat

ukrainalaisia. Sodan juuri alettua moni oli tietysti todella huolissaan eikä ollut mahdollista panostaa ylimääräisiin töihin, Hannele kertoo.

Pukkikilit siirrettiin Isokummun omalla kuljetuskalustolla niiden ollessa 7–21 vuorokauden ikäisiä. Pitkä siirto ajoitettiin kahden juoton väliin.

– Kilit pidettiin kuljetuksen aikana kolmessa loosisa, samoissa ryhmissä joissa ne olivat Jokiniemessä. Kuljetuksesta ne siirrettiin huoltokäytävään, jossa ne juotettiin ja varmistettiin yksitellen että kaikki varmasti olivat saaneet vatsan täyteen, Satu kertoo.

Kilien juottoon liittyvä työmäärä oli valtava. Isokummulla on kaksi palkattua maatilatyöntekijää isäntäväen lisäksi. Työvuoroissa siirryttiin aamu- ja iltavuoroon, jotta kilien saatiin juotettua neljästi vuorokaudessa. Ensimmäinen juotto aloitettiin klo 6 aamulla ja illan viimeinen klo 22. Juottoa jatkettiin kunnes kilien olivat kahden kuukauden ikäisiä.

Luomua, mutta ei luomua

Sekä Jokiniemi että Isokumpu ovat luomu-

uu yhteistyöllä

tiloja, mutta Isokummun kasvattamat kilit eivät ole virallisesti luomuvuohia. Syy on luomujuottorehun kalleus ja huono saataavuus, ja että kilit ovat lähtöisin toiselta tilalta. Myöskään naapuritilan luomulehmänmaidon juottaminen kileille ei nykyään-
töjen mukaan anna kileille luomustatusta, koska kyseessä on eri eläinlaji.

– Olen keskustellut asiasta sekä ELY-keskuksen että Ruokaviraston ja maa- ja metsätalousministeriön virkamiesten kanssa. Tulkinnan muuttaminen vaatisi muutoksen sivutuoteasetukseen, mikä on pitkä prosessi jos siihen lähdetään, Satu kertoo.

Luomutilan lammastuotannossa tilalla syntyneelle, lisäravintoa tarvitsevalle karitsalle voidaan juottaa tavanomaisesta maitojauheesta valmistettua rehua. Viimeisen juoton jälkeen karitsa on puoli vuotta karenssissa, jonka jälkeen se on taas luomussa. Mutta koska Isokumpuun tulleet kilit eivät ole syntyneet tilalla, niihin ei voida soveltaa samaa toimintatapaa.

Kilien luomustatusta – tai sen olemattomuutta – suurempi asia Isokummulle oli kuitenkin parhaan maedi-visna-statusuksen menettäminen.

– Tähän ei löytynyt Ruokavirastolta järkevää ratkaisua. Yhdellä toimijalla voi olla vain yksi status, vaikka olisi eri pitopaikat. Meillä on ollut korkein MV-status, mitä olemme pitäneet tärkeänä, mutta totuus on, että yksikään liha-asiakas ei ole sitä koskaan kysynyt koska sillä ei ole heille merkitystä.

Sopivat tilat

Isokummun tilalle rakennettiin uusia halleja kaksi vuotta sitten. Yksi 275 neliön halli otettiin nyt kokonaan kilien käyttöön. Isokumpuun on tullut kilejä myös toiselta vuohitilalta kuin Jokiniemestä, ja yhteensä kilejä on toistasataa. Suuria ongelmia ei ole ollut.

– Minulla on aikanaan ollut lypsyvuohia pienessä mittakaavassa, joten tiesin kyllä miten haastavia vuohet voivat olla. Kileillä on vielä ruhtinaallisesti tilaa hallissa, siellä on tilaa pomppupaikoille, potkupalloille ja kiipeilylle. Tällä hetkellä kilejä totutetaan sähkölankoihin, jotta ne pääsevät ulos laitumelle, Satu sanoo.

Hänellä on tavoitteena, että keväällä tulleet kilit menevät teuraaksi viimeistään jouluna, mutta suuri osa jo alkusyksystä.

– Kasvu on ollut valtavan vaihtelevaa. Kolmiroturisteytykset kasvavat parhaiten, mutta joukossa on myös hyviä suomenvuohia. Olin varautunut heikkoon kasvuun, ja olenkin positiivisesti yllätynyt, Satu sanoo.

Hän huomauttaa, että hyvän kasvun pohjana on lähtötilan panostus riittävään maidonsaantiin, ternimaitoa unohtamatta. Jokiniemessä kileille juotettiin omien kuttujen maitoa.

Hannele kertoo, että Jokiniemessä kuttukilit saavuttavat vähintään 25 kilon elopainon, jolla saavutetaan 10 kilon laatupalkkioraja, noin puolessa vuodessa.

– Me laitamme teuraaksi huonoimmin kasvaneet kuttukilit noin 9 kuukauden ikäisinä. Meillä risteytykset kasvavat nopeimmin, mutta kolmiroturisteytyksistä meillä ei ole kokemusta.

Vuohitilalle suurin kulu pukkikilien alkukasvatuksessa on juottoon käytettävä maito, työn hinta, korvamerkit ja rekisteröinti.

– Lisäksi tilankäyttö on haaste. Se pitää miettiä uudelleen, jos alkukasvatetaan isompia eräiä. Meillä on nyt mitoitettu kasvatustilat kuttukileille jotka jätetään omaan maidontuotantoon.

Hannelelle on myös tärkeää, että jatkokasvattajalla on riittävä ammattitaito.

– Olemme Vuohiyhdistyksessä mietinneet kenen tehtävä on kouluttaa jatkokasvattajia – voiko sen jättää yksittäiselle tilalle? Haluaisin, että pukkikileillä on hyvä elämä kun ne täältä lähtevät.

Molemmilla tiloilla ollaan oltu tyytyväisiä yhteistoimintaan.

– Ehdottomasti jatkamme kilien kasvatusa. Ei ole poissuljettua, että teemme myös rakennusinvestointeja jos kileille on suuri kysyntä, Satu toteaa.

KIRJOITTAJA

Anna Kujala

Jokiniemen Kartanon kuttuja menossa laitumelle. KUVA: Hannele Ulvo

Pukkikilien alkukasvatuksen ABC

Varmista hyvälaatuisen ternimaidon saanti. Jos omalta emältä ei tule ternimaitoa, lypsä sitä tarvittaessa toiselta kutulta. Järjestä kileille puhdas, vedoton ja kuiva karsina. Käytä tarvittaessa lämpölampua, siitä ne pitävät.

Opeta jokainen kili erikseen tutulle, pehmeät silikonitit helpottavat opettamista. Pidä ryhmäkoko riittävän pienenä, älä sekoita ryhmiä. Käytä tuttisankoja niin, että kaikilla kileillä on oma tuttipaikka. Vältä suuria kerta-annoksia, pidä ruokintavälit säännöllisinä ja anna maitoa vähintään neljä kertaa vuorokaudessa. Mittaa maidon lämpötila, älä anna kylmää maitoa. Puhtaus on puoli ruokaa, pese tuttisangot.

Laita hyvälaatuista karkearehua ja maittavaa väkirehua tarjolle viikon ikäisestä alkaen. Vettä maisteltavaksi! Suolakivi herättää myös mielenkiintoa. Vaihda rehut ja vesi päivittäin, pidä ruokinta-astiat puhtaina. Kuivita, kuivita, kuivita!

Kerro avoimesti jatkokasvattajalle katraasi terveystilanteesta. Muista mainita mahdollisista tarttuvista taudeista. Kerro rokotusohjelmasta, jos se on tilallasi käytössä.

Tee kirjallinen sopimus, josta selviää kilien hinnoittelu, hakuaikataulu ja maksuehdot. Nupoutetaanko vaiko eikö?

Suunnittele ja keskustele yhdessä jatkokasvattajan kanssa. Pidä kiinni aikatauluista. Rekisteröi kilit oikein, laita käyttötavaksi lihantuotanto.

Siirrä vain terveitä, kuljetuskuntoisia kilejä. Juota kilit ennen siirtoa. Ripuloivat, ontuvat tai muuten sairaat jäävät syntymätilalle. Pidä ryhmät samana siirron aikana ja jälkeen.

Pidä yhteyttä jatkokasvattajaan.

Hannele Ulvo

Jokiniemen Kartano Oy

Opinnäytetyössä esitetyt menetelmät sopivat niin ruokinnan, kuin yleisen terveydentilankin seurannan työkaluiksi

Opinnäytetyö tarjoaa UUSIA VÄLINEITÄ VUOHIIEN SEURANTAAN

Eläimen vointi on helppoa määrittää eläintä tarkkailemalla. Sama sääntö pätee myös silloin, kun arvioidaan ruokinnan onnistumista tai tarkastetaan kuttujen kunto siitoskauden lähestyessä.

KIRJOITTAJA JA KUVAAJA

Sara Rönkä

agrobiologian opiskelija

Savonia-ammattikorkeakoulu

RUOKINNAN SUUNNITTELEMISEEN on monta hyvää syytä. Yksi haluaa hyödyntää omat rehut mahdollisimman tarkkaan kustannuksia karsien, toinen maksimoida tuotoksen. Yhtenä peruslähtökohtana toimii eläinterveys, johon varmasti jokainen haluaa panostaa. Usein kyse onkin omalle tilalle sopivien käytänteiden löytämisestä ja kokonaisuuden tasapainosta.

Sopivan rehuannoksen kokoamisen peruseräatteen ovat useimmille tuttuja. Elimistö tarvitsee tuotantoon ja perustointimintaansa ravintoaineita, kuten energiaa ja valkuaista, sekä riittävästi kivennäisiä. Fysiologisen toiminnan kannalta vuohtien on saatava muun muassa kylliksi vettä ja kuituja pötsin toiminnan ylläpitämiseen.

Mutta miten ruokinnan onnistumista voi arvioida? Tapoja on monia aina maitotuotoksesta tähderehun määrään, mutta opinnäytetyössäni keskityin kolmeen vuohtille sopivaksi viritettyyn viisiportaiseen havainnointityökaluun: kuntoluokitukseen, lantaluokitukseen ja pötsintäyteisyyteen.

Luokitusmenetelmät keskittyvät vuohteen itseensä

Kuntoluokituksessa eläimen lihavuuskunto määritellään tunnistelemalla ihonalaisen rasvan määrää. Vuohella määrittäminen tehdään tyypillisesti kolmen, vähintään kahden tunnustelupaikan tulosten perusteella. Tärkeimpiä ovat selkäräsva okahaarakkeiden päällä, sekä rintarasva etujalkojen välissä rintalastan päällä. Rintarasva kertoo erityisen hyvin vuohtille tyypillisestä sisäelinrasvan määrästä – selästään laiha vuohi voi siis olla piiloliha. Kolmas tunnustelukohta hännänjuuressa puolestaan on hyvä mittari esimerkiksi synnytyskanavaa ahtauttavan lantiorasvan suhteen.

Rasvan ja lihasmassan määrän muutokseen menee luonnollisesti aikaa, joten lyhyemmän aikavälin tarkasteluun kannattaa hyödyntää lanta- ja pötsiluokitusta.

Lantaluokitus tarkastelee nimensä mukaisesti vuohteen papanoiden ulkonäköä ja koostumusta. Sopiva papanan koostumus on pehmeä mutta kiinteä, väriltään tasaisen ruskea. Liian kuiva tai pehmeä uloste voi kertoa ruokinnan epätasapainosta tai sairaudesta.

Pötsiluokituksen tarkoitus on puolestaan arvioida, kuinka paljon vuohi on syönyt viimeisimmän vuorokauden aikana. Lisäksi se voi kertoa läpivirtausnopeudesta, eli siitä

Uloste voi kertoa ruokinnan ja ruuansulatuskanavan toimivuudesta.

kuinka kauan syöty rehu viipyy ruuansulatuskanavassa. Luokitus tehdään eläimen vasemmalta kyljeltä, okahaarakkeiden alle jäävän kuopan syvyyttä tarkastellen.

Kaltaisiani tutkijahöperöitä ilahduttaa sekin, että myös vuohteen papanoille voi tehdä lypsylehmäpuolelta tuttua lannanpesua. Tarvitaan vain kyllin tiheäsilmainen keittiösiivilä, juoksevaa vettä ja hieman kärsivällisyyttä. Huuhdeltu lanta paljastaa sisältänsä jyvää, siemeniä ja kuituja. Erityisesti runsas jyvien määrä voi kertoa tuottajalle ainakin osan väkirehupanoksista valuvan Kankulan kaivoon, eli suoraan vuohteen lävitse. Ehkä eläimet eivät märehdi kylliksi esimerkiksi kuitujen puutteen vuoksi, tai viljan esikäsitteily olisi paikallaan.

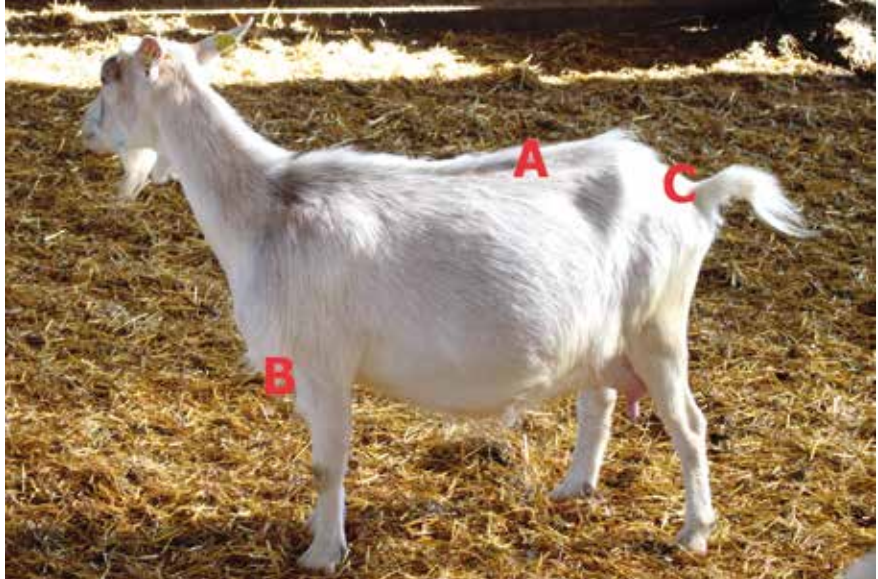
Hieman viitseliäisyyttä lannanpesu vaatii ja tulosten tulkitseminen voi olla alkuun hankalaa, mutta sisällytin ohjeen lantaluokituskortin yhteyteen.

Käytännönläheiset tietokortit opinnäytetyön päätuotteena

Kaikkia tietokorteissa käytetään tekstin tukena havainnollistavia kuvia, sekä tuodaan esille menetelmän käytön perushyödyt. Urakka voi kuulostaa alkuun työläältä, mutta menetelmät oppii nopeasti ja rutiini sujuvoittaa prosessia huomattavasti. Tiedän tämän koska olen testannut kaikki luokitustavat itse. Ilman sitä niiden kirjoittaminen olisi tuntunut vääraltä. Kokemus auttoi myös käytännönläheisten ohjeiden laatimisessa, ja oli minulla hauskaakin. Kyseessähän olivat sentään vuohet.

Mitä opinnäytetyön kirjalliseen osuuteen tulee, jaan varmasti monien kanssa kokemuksen siitä, ettei vuohiin liittyvää tietoa aina ole helppoa löytää. Kansainvälisiin tutkimuslähteisiin pureutumalla löysin kuitenkin vuohen ruokintaa koskevia artikkelieita, joiden antia on esitelty kirjallisuuskatsauksessa suomen kielellä. Työn toisessa luvussa luodaan myös nopea katsaus ruokintaliitännäisiin sairauksiin.

Vähän innovatiivisempaakin otetta tarvittiin etenkin lanta- ja pötsiluokituksen ohjeita laadittaessa, sillä toisin kuin kunto-
luokitus, ne eivät vaikuta yleistyneen vuo-

Vuohien kuntoluokituksessa rasvan ja lihasmassan määrän tunnustelu tehdään kolmesta kohtaa.

hilla vielä suuremmissakaan tuottajamaissa. Hieno tilaisuus pyrkiä eturintamaan, siis!

Opinnäytetyön laatiminen tietokortteineen oli ehdottoman kiinnostavaa ja antoisaa.

Mikäli sinäkin olet kiinnostunut vuohien ruokinnasta, käy ihmeessä lukemassa, työ löytyy ilmaiseksi Theseus -palvelusta verkosta, nimellä "Tunne vuohesi – havainnointimenetelmiä ruokinnan tueksi".
Julkaisun pysyvä osoite on: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-202202212708>

Vainion Teurastamo^{oy}

Ostamme nautaa, lampaita, ylämaan karjaa ja vuohia
Myös rahtiteurastus ja leikkuu omassa leikkaamossa

Ilmoita teuraat
tommi.tirkkonen@vainionteurastamo.fi
Puh. 050 336 7547
tai
www.vainionteurastamo.fi

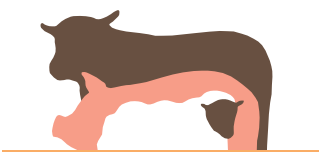
Kysy lisää leikkuupalveluista
tomas.eklund@vainionteurastamo.fi
Puh. 050 557 8877
tai
www.lihatukku.fi

www.muhniemenlahtivaja.fi
puh. 040 578 6317

KOKO SUOMEN
LAMMASTEURASTAMO

Tajma

Osto ja palautus
puh. Daniel 045 7342 6730
ja Magnus 040 596 0722

Ostamme kaikenikäisiä lampaita ja vuohia
teuraaksi ympäri vuoden.

Teurastus, lihanleikkuu
ja tyhjiöpakkaus
myös rahtityönä

Lallin Lammas

Lallin Lammas Oy
Mikolanlenkki 80, 27730 TUISKULA
Puh. 0400 884 335
lallin.lammas@lallinlammas.inet.fi

VUOHIPANNU kesäkeittiössä

300–400 g vuohen jauhelihaa tai ohutta paistisuikaletta
4 isoa kypsää tomaattia
1–2 kpl sipulia
1 valkosipulin kynsi tai maun mukaan makeaa chilikastiketta
1 kesäkurpitsa tai uutta kaalia (n. ½)
1 prk pehmeää vuohenjuustoa (vettä)
Suolaa, pippuria, timjamia öljyä paistamiseen

Ruskista liha wokissa, pannulla tai padassa pienessä öljytilkassa. Kuutioi tomaatti. Paloittele kesäkurpitsa tai kaali. Hienonna sipulit, valkosipulit. Sekoita sipulit lihan joukkoon ja lisää kesäkurpitsa tai kaali. Lisää mukaan kuutioitu tomaatti. Sekoita ja anna ruoan hautua, kunnes kasvikset vähän pehmiävät ja liha on kypsää. Lisää pehmeää vuohenjuustoa, sekoita hyvin ja anna juuston sulaa ruokaan. Maista ja mausta.

Anna pannun vetäytyä ennen tarjoilua. Lisäksi raikas salaatti ja tuoretta leipää.

Vuohenmaito-omenapannari

(Vuohi- ja lammasruokaherkkuja -reseptikilpailun satoa)

8 dl luomu vuohenmaitoa
2 dl luomu puolikarkeita speltti-jauhoja
2 dl luomu vehnä jauhoja
3 luomu kananmunaa
2 rkl juoksevaa luomuhunajaa
1 tl kardemummaa
0,5 tl kanelia
0,5 tl suolaa
0,5 dl sulatettua luomuvoita
3 kotimaista omenaa

Vatkaa vuohenmaitoon munat ja jauhot. Lisää pannukakkutaikinaan suola, hunaja, kardemumma, kaneli ja voisula. Sekoita jauhot taikinaan tasaiseksi ja anna turvota 15–30 minuuttia. Kaada taikina leivinpaperilla vuoratulle uunipannulle ja paista pannaria 200-asteisen uunin keskitasolla 10 minuuttia. Viipaloi omenat ohuiksi lohkoiksi. Lado omenat puolikypsän pannarin päälle ja jatka paistamista vielä 20–25 minuuttia. Tarjoa pannari esimerkiksi jäätelön tai hunajalla maustetun kermavaahdon kanssa.

Mukava sadepäivän tai myöhemmän viileän kelin herkkü!

KIRJOITTAJA

Asta Asunmaa

Maa- ja kotitalousnaiset

KUVAAJA

Milla Alanco-Ollqvist

ProAgria

Marjaherkku paahdetulla valkosuklaalla

(Saman reseptikilpailun satoa, erittäin hyvä ja moneen yhteyteen sopiva kastike)

5 dl mansikoita, mustikoita ja vadelmia
1/2 pkt esim. **Wilhelmina** salaattijuustoa (**Kolatun Juustola**)
2 dl vaahdotuva vaniljakastiketta
100 g Valkosuklaata (**Panda**)

Aloita paloittelemalla ja paahtamalla suklaa. Aseta uuni 170 asteen. Rouhi suklaa karkeiksi paloiksi ja paahtaa n. 5–10 min. Suklaa palaa helposti, joten kannattaa vahtia. Anna jäähtyä kunnolla ja hienonna sen jälkeen hyvin. Vatkaa vaniljakastike vaahdoksi ja lisää murustettu juusto vaahtoon. Sekoita ainekset keskenään tai laita tarjoulmaljaan kerroksittain, pinnalle paahtettu suklaa.

Vuoden 2021

eläintautitutkimusten satoa

Lampaiden ja vuohien tautitilanne pysyi hyvänä eikä uusia tai vakavia tarttuvia tauteja todettu.

Vuonna 2021 tutkittiin patologis-anatomisesti Ruokaviraston Helsingin, Kuopion, Seinäjoen ja Oulun toimipaikoissa yhteensä 103 pienmärehitjänäytettä, joista lampaista oli 97 ja vuohia 6. Näytteitä tutkittiin jonkin verran vähemmän kuin edellisellä vuonna (117 näytettä v. 2020).

Näytteiden tutkimussyitä olivat sairauden tai kuolinsyyn sekä luomisen syyn selvitys ja lihantarkastus. Näytteistä 22 oli lihantarkastuksen yhteydessä otettuja. Eläinsojeluongelmiin liittyvien epäilyjen vuoksi valvontaeläinlääkärin lähettämiä näytteitä tutkittiin viideltä lammastilalta.

Yersinia voi aiheuttaa satunnaisia luomisia

Luomisen syyn selvittämiseksi tutkittiin patologis-anatomisesti yhteensä 11 näytettä viideltä lammastilalta. Yhden tilan näytteissä todettiin *Yersinia pseudotuberculosis*-bakteerin aiheuttama luominen. Yersiniat (*Y. pseudotuberculosis* ja *Y. enterocolitica*) ovat suolistobakteereita, jotka voivat levitä veriteitse kohtuun ja aiheuttaa satunnaisia luomisia. Yersiniat voivat aiheuttaa myös suolistotulehdusta ruokinnallisten ja muiden stressien yhteydessä. Tartunnallisten luomisten osuus tutkituista näytteistä on ollut 20 %:n luokkaa. Lisäksi yhdellä siikillä todettiin sydämen kehityshäiriö.

Loistartunta merkittävä ripulin ja kiihtumisen syy

Valtaosa sairauden syyn selvitysnäytteistä oli kokonaisia eläimiä, pääosin nuoria karitsoita tai kilejä. Tavallinen löydös oli juoksumahan tai suoliston loistartunta (*Strongylida*-lahkon sukkulamadot tai *Eimeria sp.*-kokkidit) ja siihen liittyvä ripuli tai kiihtuminen. Anemiaa ja laihtumista aiheuttavia *Haemonchus contortus*-sukkulamatoja todettiin kuuden lammastilan näytteissä. Poikkeuksena muihin suolistoloistartuntoihin haemonchustartuntoja todettiin enimmäkseen aikuisilla lampailla.

Lihantarkastuksen yhteydessä otetuissa näytteissä todettiin yhden tilan lampaissa pieniä maksamatoja (*Dicrocoelium dendriticum*). Pieni maksamato on tavallisesti lihantarkastuksen sivulöydös eikä se juuri-

RUOKAVIRASTO
Livsmedelsverket • Finnish Food Authority

Eläintautien esiintymistä voi seurata ajantasaisesti Avoin tieto -analytiikkaportaalista.

kaan aiheuta oireita. Pienen maksamadon aiheuttamat taloudelliset tappiot johtuvat lähinnä maksahylkäyksistä. Pientä maksamatoa esiintyy erityisesti Lounais-Suomen saaristo- ja rannikkolaitumilla. Isoa maksamatoa, joka voi aiheuttaa lampailla vakavia maksavaurioita, ei sen sijaan ole todettu Ruokaviraston näytteissä lampailla sitten vuoden 2000.

Teurastettujen kuttujen keuhkonäytteissä todettiin keuhkomatoja. Lihantarkastusnäytteissä todettiin lisäksi elimissä loistartuntojen aiheuttamia kudosvaurioita, vaikka itse loisia ei enää löytynyt.

Mykoplasma tavallisin löydös keuhkotulehduksissa

Yhdellä karitsalla todettiin *Listeria monocytogenes* -bakteerin aiheuttama suolistotulehdus ja yleistulehdus. Listeriaa todettiin myös yhden lammastilan silmätulehdusnäytteissä. Hermomuotoista listerioosia ei todettu yhtään tapausta.

Tavallisin keuhkotulehduksista eristetty bakteeri oli *Mycoplasma ovipneumoniae*, joka aiheuttaa tavallisimmin lievää, kroonista yskää, mutta voi altistaa myös vakavammille taudinaiheuttajille, kuten *Mannheimia haemolytica*. Yhden tilan karitsoilla todettiin *Aspergillus fumigatus* -homesienien aiheuttamaa keuhkotulehdusta, johon liittyi myös ihomuutoksia. *M. haemolytica*- ja *Bibersteinia trehalosi*- sekä *E. coli*-bakteerit olivat tavallisimmat yleistulehduksen aiheuttajat. Ruokinnanmuutosten tai ylen- syönnin aiheuttamaa *Clostridium perfringens* tyyppi D-suolistomyrkytystä todettiin yhdellä karitsalla ja lisäksi bakteeria eristettiin yhden tilan karitsoiden suolesta kokkidioosin yhteydessä. *Salmonella diarizonae* oli sivulöydös yhdellä lampaalla.

Orfia tutkitaan ruvista

Orfvirusta todettiin vuoden aikana 14 lammastilalla. Yhteensä orfviruksen varalta tutkittiin näytteitä 26 lammastilalta. Orfia esiintyy melko yleisesti lammastiloilla, mutta yksittäinen vuohtapauskin on vuosien varrella todettu. Valtaosa orfin varalta tutkituista näytteistä on suupielistä tai muista muutosalueista otettuja rupia, joista tehdään vain virologinen tutkimus. Orfista on hyvä muistaa, että se voi tarttua myös ihmiseen aiheuttaen kivuliaita ihomuutoksia. Suojakäsineiden käyttö onkin suositeltavaa käsiteltäessä eläimiä, joilla epäillään orftartuntaa.

Huono laidun tai rehu lisää suolistoloisten aiheuttamaa haittaa

Ruokintaperäisiä sairauksia oli kahdella lammastilalla seleenin ja/tai E-vitamiinin puutteen aiheuttama lihasrappeutuma sekä jodin puutteen aiheuttama kilpirauhasen suurentuma eli struuma. Yhdellä lampaalla todettiin viljan ylensyönnin aiheuttama äkillinen pötsin happamoituminen.

Ravitsemustilaltaan heikkokuntoisilla ja nääntyneillä lampailla todettiin pääsääntöisesti merkittävä suolistoloistartunta, mutta taustalla oli usein myös ruokinnallisia puutteita. Tuotantovaiheen mukaisesti ruokitut eläimet ovat vastustuskykyisempiä ja ne sievät kohtalaisia loiskuormia ilman, että se näkyy niiden kasvussa ja kunnossa. Oikein toteutettu laidunkierto pienentää suolistoloisten aiheuttamaa tartuntapainetta ja vähentää laiumien ylikulutusta.

Tautitutkimusnäytteistä saadaan tärkeää tietoa Suomen eläintautitilanteesta

Diagnostiset näytteet ovat tärkeä osa kansallista tautiseurantaa. Tietoa eläintautien esiintymisestä sekä seurantatutkimuksista ja niiden tuloksista löytyy Ruokaviraston vuosittain julkaisemasta Eläintaudit Suomessa -raportista. Eläintautien esiintymistä voi seurata myös ajantasaisesti Avoin tieto -analytiikkaportaalista (avointieto.ruokavirasto.fi).

KIRJOITTAJA
Teija Kokkonen
Ruokavirasto

Onko sinulla kysymys lampaisiin liittyen? Lähetä kysymyksesi sähköpostitse lammasleyhti@gmail.com. Toimitus pyrkii löytämään asiantuntijan vastaamaan kysymykseesi.

Tilallamme sairastui listeriaan nuori kantava uuhi. Tyypillistä kehän kiertämisoireetta tai kuumetta ei uuhella ollut. Listeriaan viittasi pään vetäminen sivulle, huoja kävely ja jäykkäisy sekä silmien nykiminen ja toisen silmäluomen roikkuminen. Uuhelle aloitettiin Penovet annoksella 2 ml/10 kg x 2/vrk, alussa koko annos kerralla. Penovet aloitettiin siinä vaiheessa, kun eläin vielä liikkui, söi ja märehti. Uuhi ei kuitenkaan selvinnyt, vaan se piti lopettaa oireiden pahetessa nopeasti kolmantena hoitovuorokautena, kun se oli aivan jalaton, jäykkä, syömätön ja eläimeen ei saanut minkäänlaista kontaktia.

Listerian hoidosta puhuttaessa olen huomannut, kuinka kirjavaa lammastiloilla lääkityskäytäntö on, miksi näin? Penovetin annostus vaihtelee todella paljon. Eikö olisi kaikkien edun mukaista, että listerian hoidossa lääkehoito olisi yhteneväinen? Lisäksi lammastilojen tulisi saada pitää lääkkeitä tilalla, jotta hoito voitaisiin aloittaa nopeasti ensimmäisten havaittujen oireiden jälkeen. Usein hoito on tunneista kiinni, jotta eläin selviäisi.

Kuinka listeriaan sairastunutta lammasta tulisi tukihoitaa, jotta hoito olisi mahdollisimman tehokasta ja kokonaisvaltaista? Millainen ennuste listeriaan sairastuneella lampaalla yleensä on? Myös se on mietityttänyt miten listeriaan sairastuu vain joku tietty eläin eikä esimerkiksi koko ryhmä. Miten listeria valikoi uhrinsa ja etenee elimistössä?

Terveisin **Kati Pennanen**,
lampuri Siikalatvalta

Hermosto-oireiseen listeriaan sairastunut lammas paranee harvoin

Aika ajoin listeria niittää satoa lampaiden joukossa.

Listeria monocytogenes bakteeri on yleinen ympäristössä ja maaperässä. Se voi aiheuttaa vakavan keskushermosto-oireisen sairastumisen niin eläimellä kuin ihmisellekin. Kysyjän kuvaamassa tapauksessa listeria iski nuoreen kantavaan uuheseen. Tiineen eläimen heikompi immuunivaste tekee siitä helpomman saaliin tälle sairaudelle. Aivojen- ja aivokalvojen tulehdus syntyy, kun listeriabakteeri pääsee etenemään pään alueen eri hermoja pitkin kohti aivoja. Usein tien tulehdukselle avaa suun limakalvovauriot. Vauriot syntyvät niin kortisen rehun aiheuttamina kuin poskihampaiden puhkeamisen ja vaihtumisen seurauksena 1-2 vuoden iässä.

Listeria-bakteerin lammas saa suuhunsa tyypillisesti säilörehun mukana. Listeria voi lisääntyä säilörehussa, jos pH on korkea ja olosuhteet hyvät eli on valkuaista, viileää ja vähähappinen ympäristö. Bakteeria ei välttämättä ole kaikkialla paalissa, vaan jossain kohdassa ryvästyneenä. Säilöntäprosessin onnistumista auttaa, jos säilörehu on silputtua eikä se ole karkeaa ja käytetään säilöntäaineita. Listeriaa välttääksään säilörehun pH:n pitäisi pudota alle 4,5, mielellään alle 4,2. Rehuanalyysin pH arvo antaa tuotajalle hyvän ennusteen sisäruokintakauden listeriariskistä.

Vaikka kehänkierto tunnetaan hyvin listerian oireena, tyypillisempi on toispuolei-

nen naamahermohalvaus. Lampaan toisen puolen korva roikkuu, silmäluomi ja huuli lurpottaa, kun listeria on etenemässä naamahermoa pitkin kohti aivojen ydinjatkosta. On arvioitu, että infektio on muhnut jopa 1-2 viikon ajan aivohermoissa ennen silminnähtäviä oireita. Listeria on vaurioittanut pään kolmoishermaa, kun märehminen on vaikeaa, leuat eivät toimi normaalisti ja pään alueella on tuntopuutoksia. Myös muut aivohermot ovat vaurioituneet, kun silmät nykivät, pää tärisee ja kiertäyty sivulle sekä nieleminen on vaikeaa eli märepala jää suuhun ja kuuluu korinaa – käytännössä nämä oireet kertovat tulehduksen jo levinneen laajalle. Kuumetta ei listeriassa välttämättä havaita, kuumepiikki on usein lyhyt ja huomaamaton. Pitkälle edenneenä infektio on aivohermoissa ja aivojen ydinjatkoksessa. Aivojen ydinjatkoksesta infektioilla on nopea reitti muualle aivoihin ja selkäyttimeen. Tällöin infektion eteneminen ilmenee halvaantumisenä ja kouristeluna, jossa pää voi taipua takakenoon.

Hermot ja aivot on hyvin suojattu vierailta aineilta, mahdollisilta myrkyiltä, joten niiden alueelle on vaikea päästä myös lääkeaineilla. Penisilliini on sopiva mikrobilääke listeriaa hoidettaessa, mutta lääkitys olisi aloitettava mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Kun silminnähtäviä hermosto-oireita on, on tilanne jo vakava. Tällöin listeria etenee nopeasti ja on kivulias sairaus. Oireinen lammas tarvitsee nopeasti mikrobi- ja kipulääkitystä, jos mahdollista suonensisäisesti annosteltuna. Vaikka penisilliiniä annetaan isolla annoksella, kuten kuvatussa tapauksessa on tehty, ei infektion

Eläinlääkintölaki ei salli mikrobilääkkeiden jättämistä lammastiloille tulevien tapausten hoitoa varten ja eläinlääkärit ovat yhä tiukemman mikrobilääkkeiden käytön valvonnan alla.

Muista ottaa ryhmäkohtaiset karitsanäytteet ajoissa!

Lammasmaailma Oy

Metsälammentie 20, 34130 Ylinen, info@lammasmaailma.fi

LAMMASLÄÄKÄRI: puh. 0600 306 627 (maksullinen)

PALVELUT

- Sisäloistorjunta, papananäytteet
- Lammasterveys 2020 -ohjelma
- Tiineysneuvonta ja uuhineuvolat
- Ongelmatilanteiden selvitykset
- Asiantuntijawebinaarit, ks. koulutuskalenteri

- **TILAUKSET:** lammasmaailma.fi

Listerian hoidossa todella tärkeää on tunnistaa ensimmäiset oireet, saman puolen roikkuva korva ja raskaampi silmäluomi, sekä märepala samassa poskessa ja kuolaaminen.

etenemistä hermostossa välttämättä pystytään estämään. Hermosto-oireiseen listeriaan sairastuneen lampaan paranemisennuste on ylipäätään huono. Toipumiseen vaikuttaa tartunta-annoksen määrä, infektion etenemisnopeus ja se kuinka laajalle infektio on levinnyt elimistössä. Lampaan vastustuskyvyllä ja yleiskunnolla, onko lampaalla jokin muu stressaava tilanne, esim. tiineys, on ratkaiseva merkitys.

Listerian hoidossa todella tärkeää on tunnistaa ensimmäiset oireet, saman puolen roikkuva korva ja raskaampi silmäluomi, sekä märepala samassa poskessa ja kuolaaminen. Tämän jälkeen lääkitys täytyisi

aloittaa mahdollisimman nopeasti, nopein vaikutus saadaan suoneen annettulla antibiootilla. Samalla lamma saa tärkeän kipulääkkeen. Oleellista on tukihoito. Sairastunut laitetaan väliaidoilla erikseen, jotta se voi rauhassa kerätä voimia ja keskittyä parantumiseen. Sille laitetaan päivittäin tarjolle talon parasta, lehtevää rehua ja vettä. Lehtikerput tuovat ruokahalua ja pitävät pötsin toiminnassa. Hyvänä tukihoitona ovat propylynglykoli sekä pötsivalmiste, kuten aina heikosti syöväälle tai syömättömälle lampaalle. Listerian hoito voi tarkoittaa pitkää hoitajaksoa. On tärkeää seurata eläimen voimaa ja hoitaa sen kipua asianmukaisesti ja olla yhteydessä hoitavaan eläinlääkäriin hoitajakson aikana.

Jos lamma seisoo ja pystyy itse nielemään ruuan ja juoman sillä on kohtalaiset mahdollisuudet parantua ja lääkitystä kannattaa jatkaa. Jos lamma ei syö, ei jaksa seistä ja nieleminen on vaikeaa, on eläinsuojelullisesti järkevää lopettaa sen kärsimykset.

Esillä olevassa kysymyksessä tuodaan esille usein kuultu toive saada mikrobilääkkeitä lammastilalle, varalle tulevaisuudessa ilmenevien tapausten hoitoa varten. Eläinlääkintälaki ei salli mikrobilääkkeiden

jättämistä lammastiloille tulevien tapausten hoitoa varten ja eläinlääkärit ovat yhä tiukemman mikrobilääkkeiden käytön valvonnan alla. Hädän hetkellä eläinlääkäriä saattaa olla vaikea saada nopeasti paikan päälle, erityisesti illan tai viikonlopun päivystysaikana. Häättilanteessa voi harkita lampaan kuljetusta vastaanotolle, jos kuljetus saadaan onnistumaan eläinlääkintävirastosta.

Tässä vastauksessa keskityttiin listerian aiheuttamaan aivojen ja aivokalvojen tulehdukseen. Muita listerian aiheuttamia vakavia tautimuotoja ovat yleisinfektio ja luominen sekä karitsoiden verenmyrkytys.

VASTAAJINA

Eeva Mustonen,

eläinlääketieteen tohtori,
Helsingin yliopiston Kliinisen tuotantoeläinlääketieteen osaston kliininen opettaja
eeva.mustonen@helsinki.fi

Johanna Rautiainen,

eläinlääketieteen lisensiaatti,
Lammasmaailma Oy:n asiantuntija/eläinlääkäri
info@lammasmaailma.fi

Kotimaista Startti –maitojuomaa karitsan on turvallista imeä

Startti-maitojuoma on korkealaatuinen suomalaisesta maitoraaka-aineesta valmistettu kotimainen juomarehu.

Toimii hienosti:

- Kotimaisesta maidosta valmistettu
- Erinomainen liukenevuus
- Hyvä saatavuus kautta maan

Käyttö: Sekoita noin 1 dl (58 g) Startti-jauhetta 2 desilitraan +40 asteista vettä ja käytä tarpeen mukaan, esimerkiksi:

Karitsan ikä/vrk	Kerta-annos dl juomaa	juottokertoja päivässä
1	0,5-1,0	5-6
2-7	1,0-2,0	4-5
8-14	3,0-4,0	3-4
15-28	4,0-6,0	3
29-42	5,0-6,0	2

Hyvä saatavuus:

Startti-maitojuomaa on saatavana lampaan kasvattajille meijereiden myymälöistä sekä Lantmännen Agron kaupoista.

Uusi Startti-maitojuoma – parasta alkuruokintaan

www.valio.fi/startti

Lampaiden ja vuohien salmonella

Lampaat ja vuohet eivät kuulu kansallisen salmonellavalvontaohjelman piiriin. Tämän vuoksi tiloille ei aseteta rajoituksia eläinten teurastamiselle, jos salmonellaa löytyy. Yleensä salmonella-positiivisten tilojen eläimet pyritään ottamaan teuraskuljetukseen ja teurastamaan päivän viimeisinä, ennen tilojen pesua.

Elintarvikkeiden mikrobiologiset vaatimukset -asetus ulottuu myös lampaisiin ja vuohiin. Sen mukaan salmonellaa ei saa esiintyä lampaan jauheliikassa tai raakalihavalmisteissa, eikä myöskään lampaan ruhoissa. Lampaista ja vuohista tutkitaan salmonellaa teurastuksen yhteydessä sivelynäytteiden avulla.

Salmonellan löytyminen lammas- tai vuohitilalta ei aiheuta yhtä suuria toimenpiteitä kuin sika- ja nautatiloilla, kanaloissa ja kalkkunakasvattamoissa. Kaikilla edellä mainituilla eläimillä salmonella on luokiteltu valvottavaksi eläintaudiksi. Lampailla ja vuohilla salmonella on eläintautilain mukaan ”muu ilmoitettava eläintauti”. Tämän vuoksi lammas- ja vuohitiloille ei seuraa salmonella-löydöksen vuoksi viranomaisen asettamia toimenpiteitä tai rajoituksia esimerkiksi eläinliikenteeseen.

Salmonella-tilan eläimiä ei ole välttämättöä teurastaa erillään muiden teuraiden jälkeen, tai lihaa toimittaa kuumennettäväksi. Näin kuitenkin voidaan toimia, ja erityisen hyvän teurastushygienian noudattaminen on tärkeää, kerrotan Ruokaviraston elintarvikemikrobiologian osastolta. Tärkeää on toimia myös niin, että tartunta ei pääse leviämään eläinten kanssa tekemisissä oleviin ihmisiin. Salmonella-löydöksestä on myös ilmoitettava ketjuinformaatioissa.

Tutkitaan sivelynäytteiden avulla ruhoista

Elintarvikkeiden mikrobiologiset vaatimukset -asetus ulottuu myös lampaisiin ja vuohiin. Sen mukaan salmonellaa ei saa

esiintyä lampaan jauheliikassa tai raakalihavalmisteissa, eikä myöskään lampaan ruhoissa.

Lampaista ja vuohista tutkitaan salmonellaa teurastuksen yhteydessä sivelynäytteiden avulla. Viime vuonna näytteitä otettiin 57 ja ne kaikki olivat Ruokaviraston mukaan negatiivisia. Jos salmonellaa todetaan ruhosta, se ohjataan kuumennukseen, eli lihavalmisteiden valmistukseen hyväksytyssä elintarvikehuoneistossa.

Se, että lampaiden ja vuohien salmonella ei lukeudu vastustettaviin eläintauteihin Suomessa, johtuu sektorin pienuudesta. Esimerkiksi Ruotsissa salmonella on vastustettava tauti myös lampailla ja vuohilla.

Vaikka suoranaisia lakivaatimuksia ei lampaista ja vuohista koskien salmonellan osalta ole, teurastamoilla on usein omia vaatimuksia tiloille, joilla on todettu salmonellaa. Teurastamo voi esimerkiksi vaatia, että eläimet tuodaan teurastamolle niin, että ne teurastetaan päivän viimeisinä. Näin toimitaan esimerkiksi Vainion teurastamolla. Teurastamot toimijat voi myös päättää, ettei otta vastaan teurastettavia tilalta, jolla on todettu salmonellaa.

Salmonellan aiheuttamia oireita voivat lampailla ja vuohilla olla muun muassa ripuli, kuumeilu, syömättömyys, nestehukka

ja abortit. Salmonellalla on useita eri serotyyppisiä, joista voi aiheuttaa vakaviakin oireita ja osa ei aiheuta oireita juuri lainkaan. Salmonellan esiintymistä lampailla ja vuohilla Suomessa ei ole juurikaan tutkittu, joten siitä on niukasti tietoa. Satunnaisia löydöksiä tehdään vuosittain esimerkiksi kulleista eläimistä.

Eläinkaupassa salmonellaa voi välttää sillä, että vaatii ostettavilta eläimiltä salmonella-tutkimuksen. Tuloksen saamiseen tosin menee noin viikko, eli huonolla onnella eläin voi ehtiä saada tartunnan vielä näytteenoton jälkeen. Varmimman tuloksen saa tutkimalla koko karjan. Tämä ei kuitenkaan ole lainsäädännön vaatimus.

Vainion teurastamon **Henri Vainio** toivoi, että lampaiden ja vuohien salmonellasta ja siihen liittyvistä toimintatavoista voitaisiin puhua nykyistä avoimemmin ilman paniikin lietsomista. Hänen tietojensa mukaan esimerkiksi teurastamoita valvovien eläinlääkärien suhtautuminen asiaan vaihtelee jonkin verran.

– Selkeämpi malli olisi tervetullut.

KIRJOITTAJA

Terhi Torikka

LÄMPÖHALVAUS uhkaa nopeasti henkeä

Kuumilla ilmoilla lampaat ja vuohet voivat kärsiä lämpöstressistä. Ja jos ruumiinlämpö nousee liikaa, seuraa eläimen henkeä nopeasti uhkaava lämpöhalvaus. Tieto lampaiden ja vuohien lämmönsäätelystä auttaa lämpöhalvauksen ennaltaehkäisyssä ja hoitamisessa.

KIRJOITTAJA

Ann-Helena Hokkanen
ELT

KESÄLLÄ LÄMPÖHALVAUS voi aiheuttaa vaaraa eläimille. Sairastuminen johtuu siitä, että eläimen elimistö ei pysty poistamaan lämpöä kehosta tarpeeksi nopeasti, jolloin ruumiinlämpö nousee liikaa. Nuoret, pitkälle tiineet, imettävät, runsasvillaiset, tummakarvaiset, sairaat, muuten stressaantuneet taikka hyvin vanhat eläimet ovat suurimassa riskissä sairastua lämpöhalvaukseen.

Lämpöhalvauksen oireet ovat tyypilliset; eläimen on vaikea olla, se huohottaa, sillä on vaikeuksia seistä, tai se makaa eikä enää jaksa nousta ylös, ja sen ruumiinlämpö on kohonnut. Pikainen apu on tarpeen, sillä lämpöhalvaus uhkaa eläimen henkeä nopeasti. Ja jos yksi eläin laumasta sairastuu, aina on mahdollista, että muitakin eläimiä on vaarassa. Siksi potilaan nopean ja tehokkaan hoitamisen lisäksi koko lauman tarkastaminen ja seuraaminen on tärkeää.

Lämmönsäätely pitää ruumiinlämmön tasaisena

Lämmönsäätelyllä tarkoitetaan tasalämpöisten eläinten kykyä pitää ruumiinlämpönsä suhteellisen tasaisena ympäristön lämpötilasta riippumatta. Siksi lampaiden ja vuohien ruumiinlämpö pysyy suhteellisen tasaisena, vaikka niiden ympäristön lämpötila vaihteleekin suuresti. Mutta jos ympäristön lämpötila on niin kuuma, ettei ruumiinlämpöä voida kunnolla säädellä elimistön normaaleilla lämmönsäätelyn mekanismeilla, eläimet altistuvat lämpöstressille.

Eläimen perusaineenvaihdunta ja lihastyö tuottavat jatkuvasti lämpöä ja verenkierroelimistön avulla tätä lämpöä siirtyy kehon eri osiin. Veri kuljettaa lämpöä iholle, josta se siirtyy ympäristöön. Sitten jäähtynyt veri palaa elimistön sisäosiin, missä se lämpenee uudelleen. Lämpöä poistuu kehosta säteilyn, johtumisen, kuljetuksen eli konvektion sekä haihtumisen avulla.

Lämpösäteily siirtää lämpöä eläimen kehosta suoraan ympäristöön. Johtumalla lämpöä menetetään kehoa ympäröiviin pintoihin, esimerkiksi makuualustaan. Konvektiolla tarkoitetaan lämmön siirtymistä kehosta sitä ympäröivään ilmaan (tai veteen), kun ilman (tai veden) liike saa lämmön vaihtumaan elimistön ja ympäristön välillä. Ihon lämmittävä ilma nousee ylöspäin, ja tilalle virtaa viileämpää ilmaa, jolloin lämpöä poistuu elimistöstä. Siksi tuulinen ilma lisää lämmönhukkaa ja toisaalta taas tyyni ilma vähentää eläimen mahdollisuuksia päästä eroon kehossaan olevasta ylimääräisestä lämmöstä. Haihtumalla lämpöä poistuu elimistöstä vesihöyrynä iholta uloshengityksen mukana ja eläimen hikoillessa. Hieman lämpöä poistuu myös ulosteiden ja virtsan mukana.

Hermoston lisäksi lämmönsäätelyyn osallistuu myös eläimen hormonaalinen säätelyjärjestelmä. Pääasiassa työstä vastaavat stressihormonit kuten kortisoli, kilpirauhashormonit (T3 ja T4) sekä katekoliamiinit kuten adrenaliini. Kun eläin kokee lämpöstressiä, elimistössä aktivoituu muiden stressireaktioiden tapaan sympaattinen hermosto ja stressireaktiota ryhtyy säätelämään eläimen hypotalamuksen, aivolisäkkeen ja lisämunuaisten muodostama monimutkainen yhteistyö. Samalla veren stressihormoni- ja glukokortikoidit kasvavat.

Lämmönsäätelyn eri keinot

Fysikaalinen lämmönsäätely tarkoittaa lämmönhukan lisäämistä tai vähentämistä kehon lämmöneristystä säätelämällä. Lampaalla ja vuohella karvapeite, iho ja ihonalaiskudos ovat lämpöeristeitä ja lämmöneristystä säädellään karvoja liikuttamalla ja joko laajentamalla tai supistamalla verisuonia. Lämpimässä ihon pintaverisuonia laajennetaan, jotta lämpöä poistuisi elimistöstä mahdollisimman paljon. Kylmässä taas ihon verisuonet supistuvat ja verenkierrota elimistön lämpöä haihduttaviin ääresosiin vähennetään.

Kemiallisen lämmönsäätelyn avulla eläimet taas lisäävät tai vähentävät lämmön tuottamista aineenvaihduntansa avulla. Lisälämpöä voidaan tuottaa kahdella eri mekanismilla; joko lihaskivertämisellä tai ilman. Lihaskivertämisellä tapahtuva lämmöntuotto on kylmässä tapahtuvaa tahatonta luurankolihasvärinää. Lihaskivertämisestä lämmöntuotto taas perustuu ruskean rasvakudoksen polttamisesta nopeasti saatavaan lämpöön. Lihaskivertämisellä voikin moninkertaistaa palelevan eläimen elimistön lämmöntuotannon muutamassa sekunnissa.

Kuumassa ilmassa taas aineenvaihduntaa ja lihastyötä pyritään vähentämään, jotta lämpöä ei syntisi lisää. Lihastyön tuottaman lämmön takia eläinten liikuttaminen hyvin kuumalla ilmalla lisää lämpöhalvauksen riskiä suuresti.

Myös käyttäytymisen avulla eläimet voivat lisätä tai vähentää kehonsa lämmönhukkaa. Kuumalla ilmalla hakeudutaan varjoon lepäämään ja vältetään liikkumista. Lisäksi erityisesti asennolla voidaan säädellä ihon lämpöä luovuttavaa pinta-alaa tehokkaasti. Seisoessa pinta-alaa on enemmän kuin makuulla, samoin maataessa kylkimakuulla jalat suorina rinnan päällä makaamiseen verrattuna. Siksi lämpimissä olosuhteissa eläimet makaavat enemmän kyljellään, jolloin lämpöä haihduttavaa pinta-alaa on enemmän.

Termoneutraali alue

Termoneutraalilla alueella tarkoitetaan eläimelle ”mukavinta” lämpötila-alueita. Se on lämpötila-alue, jossa eläimen normaalin ruumiinlämmön ylläpitämiseen riittävät sen perusaineenvaihdunta sekä lämmönhukkaa säatelevät keinot eikä aktiivista lämmittämistä tai viilentämistä siis tarvita.

Ylempi kriittinen lämpötila on se ympäristön lämpötila, jonka yläpuolella eläimen täytyy tehostaa haihduttamiseen perustuvaa lämmönhukkaa, jotta sen ruumiinlämpö ei alkaisi nousta. Se on siis eläimen termoneutraalin alueen yläraja. Alempi kriittinen lämpötila taas on termoneutraalin alueen alaraja ja siis se ympäristön lämpötila, jonka alapuolella eläimen täytyy lisätä lämmöntuottoaan, jotta sen ruumiinlämpö ei alkaisi laskea.

Lampaiden ja vuohien, kuten muidenkin märehtijöiden, termoneutraaliin alueeseen vaikuttavat hyvin monet eri tekijät kuten eläimen ikä, tuotosvaihe, rotu, karvapeite, sääolosuhteet, eläinsuojan pohjamateriaali, ravinto, käyttäytyminen ja sopeutuminen. Lämpöstressille alttiita ovat eläimet, joilla on runsaasti lämpöä eristäviä kerroksia, kuten villaa, karvaa tai ihonalaista rasvakudosta. Myös imettävät uuhet ja kutut ovat alttiita lämpöstressille, sillä imettävän eläimen elimistö tuottaa paljon lämpöä. Myös hyvin nuoret ja sairaat eläimet ovat alttiita lämpöhalvaukselle, sillä niiden lämmönsäätely toimii huonosti.

Lämpöhalvaus on äkkiä hengenvaarallinen

Lämpöhalvauksen oireet ovat tyypilliset; eläimen on vaikea olla, se huohottaa, sillä on vaikeuksia seistä, tai se →

makaa eikä enää jaksaa nousta ylös, ja sen ruumiinlämpö on kohonnut. Kun eläimen ruumiinlämpö nousee yli 42 asteen, solujen toiminta vaikeutuu, ja ruumiinlämmön yhä kohotessa eläin menettää tajuntansa ja lopulta kuolee.

Lämpöhalvaukseen sairastuneen eläimen huohottaminen suu auki johtuu siitä, että eläin yrittää lisätä lämmön haihtumista pois elimistöstä hengitysilman mukana hengittämällä nopeammin. Tässä on kuitenkin se ongelma, että tiheään hengittäminen vaatii lihastyötä, joka tuottaa lämpöä. Siksi jos ruumiinlämmön alentaminen ei onnistu, esimerkiksi hyvin kostean ilman vuoksi, eläimen ruumiinlämpö nousee nousemistaan ja lopulta epätoivoinen yritys poistaa lämpöä huohottamalla itse asiassa tuottaa enemmän lämpöä kuin se sitä poistaa. Näin syntyy nopeasti tilaa pahentava noidankehä. Mitä kosteampaa ulkoilma on, sitä vaikeampaa on haihduttaa lämpöä hengityksen mukana. Siksi kuuma ja kostea ilma on eläimille pahempaa kuin kuuma ja kuiva ilmanala.

Ensiapuna lämpöhalvauksessa on viilentää eläintä mahdollisimman tehokkaasti. Koska lämpöhalvaus ja siihen mahdollisesti liittyvä magnesiumin puute eli laidunhalvaus tarvitsevat nopeaa hoitoa, makaavalle eläimelle, joka ei jaksaa nousta ylös tai kouristaa, on aina soitettava eläinlääkäri, jonka ohjeiden mukaan eläimelle aloitetaan ensiapu. Ruumiinlämpö mitataan ja auringossa makaava potilas pyritään siirtämään mahdollisimman pian varjoon, jos siirtäminen turvallisesti vain on mahdollista. Jos siirtäminen ei onnistu, eläimelle pyritään järjestämään varjoa esimerkiksi jonkin kankaan, vanerin tai muun ”varjostimen” avulla.

Viilennä potilasta

Ensiapuna potilasta viilennetään kastelemalla viileällä, runsaalla ja juoksevalla vedellä. Runsasvillaista lammasta ei saa kastella, sillä märkä villa estää lämmön haihtumisen ihosta ja näin kasteleminen voi pahentaa tilannetta. Lyhytvillaisen lampaan tai vuohen voi kastella tai siirtää veteen. Potilaan voi myös kääriä kylmässä vedessä kasteltuun lakanaan tai loimeen ja vaihtaa kangas sen lämmitettyä vähän väliä uuteen. Näin potilaan kehosta saadaan siirrettyä lämpöä kankaan kasteleeseen veteen.

Lampailla on vähävillainen kohta takajalkojensa välissä ja tällä alueella on myös runsaasti verisuonia ihossa. Jos eläimet saavat valita, ne makaavat kuumalla ilmalla varjossa viileällä maalla niin, että tämä alue koskettaa maata ja lämpöä saadaan poistetuksi kehosta johtumisen avulla. Tätä aluetta voi kastella vedellä tai kylmätä esimerkiksi jääpusseilla. Jääpussien käytössä on kuitenkin varottavat paleluttamasta eläimen ihoa. Jos runsasvillainen lämpöhalvauspotilas on

KUVA: Nino Snellman

Eläimille tulisi aina tarjota mahdollisuus päästä varjoon. Lampaat suosittelaaan kerittäväksi keväällä; näin kesähelteillä niillä ei ole massiivista villaa, mutta toisaalta ohut villakerros hieman viilentää ja estää lampaan ihoa palamasta auringossa. Eläinten käsittelyä ja varsinkin siirtämistä ja kuljettamista ei kannata tehdä vuorokauden kuumimpaan aikaan. Erityisesti kesäkuumalla kaikenikäiset lampaat ja vuohet tarvitsevat paljon raikasta, puhdasta ja viileää vettä.

mahdollista keritä, siitä on apua. Eläin on vain myöhemmin jonkin aikaa pidettävä poissa auringosta, jotta sen iho ei pala.

Jos potilas suostuu juomaan, sille tarjotaan viileää vettä pienissä erissä. Suuret määrät jääkylmää vettä voivat olla vaarallista. Jos eläin ei suostu juomaan, eläinlääkäri voi antaa sille suonensisäistä nesteytystä, joka voi myös olla tarpeen potilaan neste- ja elektrolyyttitasapainon palauttamiseksi. Lisäksi juomattoman eläimen vointi huononee nopeasti.

Lämpöhalvaukseen sairastunutta eläintä on hyvä tarkkailla useampia päiviä sairastapauksen jälkeen mahdollisten jälkitautien varalta. Lämpöstressi tai lämpöhalvaus voi esimerkiksi altistaa nuoret eläimet hengitystietulehduksille. Ja lypsävillä ja imettävillä uuhilla ja kutuilla kaikki stressi voi altistaa utaretulehduksille.

Vettä ja varjoa

Lämpöhalvauksen ennaltaehkäisy on tärkeää. Eläimille tulisi aina tarjota mahdollisuus päästä varjoon. Lampaat suosittelaaan kerittäväksi keväällä; näin kesähelteillä niillä ei ole massiivista villaa, mutta toisaalta ohut villakerros hieman viilentää ja estää lampaan ihoa palamasta auringossa. Eläinten käsittelyä ja varsinkin siirtämistä

ja kuljettamista ei kannata tehdä vuorokauden kuumimpaan aikaan, sillä stressi ja liikkuminen lisäävät eläinten kokemaa lämpöstressiä merkittävästi.

Erityisesti kesäkuumalla kaikenikäiset lampaat ja vuohet tarvitsevat paljon raikasta, puhdasta ja viileää vettä. Kuumalla ilmalla vesi pilaantuu nopeammin kuin viileässä, joten vesiastioita täytyy puhdistaa ja vesi vaihtaa useammin kuin viileällä ilmalla, jotta vesi varmasti maistaa eläimille. Veden saannista tulee huolehtia ja juottojärjestelmät ja veden puhtaus juomapaikoilla täytyy tarkastaa helteellä useamman kerran päivässä. Ongelmatilanteiden varalta on oltava olemassa varajärjestelmät veden saannin varmistamiseksi myös sähkökatkon tai muun häiriötilanteen aikana.

Äkkikuoleman syy on hyvä selvittää

Laidunhalvaus on sairaus, joka liittyy joskus helteisiin ja lämpöhalvaukseen. Laidunhalvaus johtuu magnesiumin puutteesta ja aiheuttaa eläimelle kouristuksia. Ilman hoitoa se johtaa nopeasti kuolemaan. Laidunhalvauksen aiheuttamat kouristukset nostavat kesäkuumalla hyvin nopeasti eläimen ruumiinlämmön hengenvaaralliseksi. Hoitona laidunhalvaukseen on eläinlääkäriin antamat magnesium- ja kal-

siumvalmisteet. Laidunhalvaus etenee nopeasti ja myös muut eläimet ovat vaarassa. Eläimille, jotka eivät ole vielä sairastuneet, voidaan tarvittaessa antaa suun kautta magnesiumvalmisteita eläinlääkärin ohjeen mukaan. Ennaltaehkäisyä laidunhalvaukseen on magnesiumia sisältävien kivennäisten syöttäminen laidunkaudella, lämpöstressin ennaltaehkäiseminen ja varjosta sekä riittävästä juomavedestä huolehtiminen.

Valitettavasti aina ei ole mahdollista tai järkevää lähteä hoitamaan sairasta tai loukkaantunutta eläintä. Makaava lammas tai vuohi, joka ei pääse itse ylös on joko hoidettava tai lopetettava. Oman onnensa nojaan eläintä ei milloinkaan saa jättää. Lämpöhalvaus ja laidunhalvaus ovat tyypillisiä eläimen äkkikuoleman syitä. Samoin puhaltuminen, jossa jostakin syystä pötsiin kertyy liikaa kaasua. Joskus voi olla, että sairautta ei vain huomata ajoissa. Lampaat ja vuohet peittävät saaliseläiminä erittäin tehokkaasti sairauden ja heikkouden oireet. Tämä vaikeuttaa eläinten tarkkailua. Siispi joskus eläin vain löydetään kuolleena ilman edeltäviä oireita. On hyvä muistaa, että itsestään kuollut märehitijä usein puhaltuu kuolemansa jälkeen, vaikka kuolinsyö oli si mikä. Pötsin mikrobit jatkavat jonkin aikaa kaasua tuottavaa elämäänsä, vaikka

isäntäeläin ei enää olekaan röyhtäilemässä syntyvää kaasua ulos.

Kuolleena löydetyn lampaan tai vuohen kuolinsyötyä on oikeastaan mahdotonta sanoa ilman raadonavausta, jollei selkeitä ulkoisen vamman merkkejä ole. Koska itsestään äkillisesti kuollut eläin voi aina olla merkki koko katrasta uhkaavasta vaarasta, eläinlääkärin mielipiteen kysyminen ja kuolleen eläimen tutkiminen on varsin perusteltua. Kuolleen eläimen voi myös lähettää tutkittavaksi Ruokavirastoon kuolinsyötyä selvittämiseksi. Tämä yleensä kannattaa, koska omistaja saa tiedon kuolinsyötyä, jolloin huoli ja jossittelu vähenevät. Myös opiksi on otettava. Emme voi tehokkaasti ehkäistä kuolemantapauksia jatkossa, jollemmme tiedä, mikä kuoleman aiheutti.

Vara parempi kuin vahinko

Kesä on kiireistä aikaa, ja sitä on syytä suunnitella etukäteen. Moneen asiaan täytyy varautua jo ennen laidunkauden alkua. Terveystuotosopimus oman eläinlääkärin kanssa auttaa myös kesäisten ongelmien ennaltaehkäisyssä. Ja ruokintasuunnitelma on hyvä tehdä yhdessä neuvojan kanssa laidunkautta varten eri eläinryhmille. Etukäteen on myös hyvä kartoittaa laidun-

nuskäytännöt, aitaukset, paimenet, eläinten kulkureitit, varjomahdollisuudet sekä vesihuollon järjestäminen. Nämä asiat on myös syytä kirjata tarkkaan ylös. Jos on uusi eläinten laidunnusasioissa, neuvoa kannattaa kysyä kokeneemmilta. Näin välttyy monelta harmilta.

Varautuminen poikkeus- ja onnettomuustilanteisiin on varsin stressaavaa, mutta se kuuluu jo omavalvonta-asetuksen vaatimuksiin ja pitää siksi olla joka tilalla kirjallisena. Mitä tehdään pitkän sähkökatkon aikana? Entä, jos myrsky rikkoo paljon aitoja? Saadaanko mistä apua, jos suuri määrä eläimiä karkaa? Onhan päivystävän eläinlääkärin numero helposti saatavissa?

Vara-aitaukset ja akkupaimenet ovat hyviä sähkökatkojen tai aitarikkojen varalta. Etälaidunnusta ja maisemanhoitoa suunniteltaessa tulee huolehtia juomaveden, varjo- paikkojen, kivennäisruokinnan sekä aitojen lisäksi myös siitä, että eläinten riittävän tiheä tarkkailu osaavan ihmisen toimesta on mahdollista järjestää. Lisäksi eläinten siirrot on lämpöstressin minimoimiseksi tehtävä viileällä ilmalla.

Säähän emme voi vaikuttaa, mutta huolellinen suunnittelu ja varautuminen helpottaa oloa ja työtä myös helteellä.

Ostetaan suomalaisen lampaan villaa

Ostamme hyvää, puhdasta ja roskatonta suomenlampaan ja kainuunharmaksen villaa.

OTATHAN YHTEYTTÄ
info@lapuankankurit.fi tai Esko Hjelt 0500 463 084

Noudamme villaa noin 200 km säteeltä Lapualta. Kauempaa nouto myös mahdollista, mikäli alueella on useampia noutopaikkoja.

LAPUAN KANKURIT

www.lapuankankurit.fi

AIDAN TOISELTA PUOLEN

Lammas- ja vuohiaiheisia kuulumisia maailmalta

KOONNUT **Janina Sivonen**

MLA:n toteuttamat parannukset mahdollistavat geneettisten ennusteiden luomisen

SHEEP GENETICS on Australian lammas- ja vuohiteollisuuden geneettinen arviointipalvelu, joka on saatavissa myös kansainväliseen käyttöön tietyille lammas- ja vuohiroduille. Palvelu tuottaa työkaluja ja tietoja, jotka auttavat tilallisia karjan jalostuksen kehittämisessä ja parempien eläinten kasvattamisessa. Vuonna 2005 perustettu palvelua ylläpitää Meat & Livestock Australia (MLA).

MLA on hiljattain saanut valmiiksi keskeisiä analyysiparannuksia jalostusarvon tarkkuuden ja arvioinnin tehokkuuden parantamiseksi Sheep Genetics -palvelussa. Tekniset päivitykset mahdollistavat tarkemman analyysin ja laskelmien tekemisen sekä geneettisten arviointien pitkän aikavälin tehokkuuden. Uusi tietokanta sisältää arvokasta tietoa sukutaulusta sekä maatalaja tutkimustiedoista, joita käytetään ASBV:n eli eläimen geneettisten ennusteiden luomiseen. ASBV osoittaa, kuinka eläimen jälkeläisten odotetaan pärjäävän geenien perusteella. Arvio perustuu sukutauluun ja vanhempien suorituskyvystä tallennettuihin tietoihin. ABVS on myös vertailukelpoinen eri parvien kesken. Se voi kuitenkin poiketa eläimen todellisesta suorituskyvystä, joka

on aina geneettisten tekijöiden ja ympäristövaikutusten yhdistelmä.

MLA:sta todetaan, että vuoden 2022 parannukset vaikuttavat positiivisesti useimpiin Sheep Geneticsin käyttäjiin. Parannusten seurauksena käyttäjät voivat odottaa näkevänsä muutoksia jalostusarvoissa ja indekseissä. MLA:n tutkimus-, kehitys- ja käyttöönottopäällikkö Michael Crowley kertoo, että yli 1000 karjaa on vuorovaikutuksessa suoraan Sheep Genetics -tietokantajärjestelmien kanssa. Tietokannan yksinkertaistaminen on ollut tärkeä hanke erityisesti saatavilla olevan genomitiedon merkittävän kasvun näkökulmasta. Kolme alun perin erillistä tietokantaa yhdistettiin uudistuksen seurauksena yhdeksi tietovarastoksi, jonka ansiosta saatavilla on enemmän tietoa erilaisiin jalostuksellisiin tarpeisiin. Nyt tuottajilla on myös mahdollisuus päästä muokattavissa oleviin tietoihin suoraan verkkosivustolta, kun aiemmin valmiit tulokset lähetettiin tilallisille sähköpostitse. Tietokannan uudelleenkehitys on asetettu tärkeäksi prioriteetiksi, jotta kehitys vastaa alan tarpeita myös tulevaisuudessa.

Lähde: Sheep Central 5/2022

Karitsojen palovammat aiheuttavat ongelmia UK:ssa

ONTUMINEN vaikuttaa merkittävästi eläinten suorituskykyyn ja jo nyt laidunkauden alkupuolella karitsojen palovammoista on tulossa ongelma eri puolilla Yhdistynyttä Kuningaskuntaa. Palovammat syntyvät tyypillisesti kosteassa, pitkässä ja piikkikässä nurmessa, jossa taudinaiheuttajat viihtyvät. Liian suuri eläintiheys ja muut sorkkaongelmat lisäävät entisestään taudin leviämisen mahdollisuutta. Bakteerit leviävät nopeasti lämpimissä ja märissä olosuhteissa, joten jos palovammoja ei hoideta ajoissa, ne muodostuvat pian koko lauman ongelmaksi. Oireita ovat ontumisen lisäksi kudosten punoitus ja turvotus, mädän erittyminen ja paha haju.

Palovammojen hoidossa avainasemassa ovat varhainen puuttuminen ja lisätartuntojen ennaltaehkäisy. Kun tapaukset ovat yksittäisiä, tuottajat käyttävät suihketyypistä tuotetta sorkkien hoitoon. Jos ontuvien karitsojen määrä lisääntyy ja yksittäiskäsittely hankaloituu, on koko lauman sorkkakylpy tehokkain hoitokeino. Sorkkakylpyyn suositellaan sinkki- tai kuparisulfaattiliuosta, jossa karitsojen annetaan seistä kahdesta kolmeen minuuttia. Tämän jälkeen eläimiä pidetään hetki kuivalla ja tasaisella alustalla vähintään puoli tuntia, jotta liuos ehtii kuivua. Heti kylvyn jälkeen eläimiä ei siis lasketa takaisin laidunmaan. Tartunnan jälkeen karitsoja ei tulisi laskea takaisin kostealle ja mutaiselle laitumelle, sillä otollisissa olosuhteissa vaiva vain puhkeaa yhä uudelleen. Seuraavien viikkojen aikana lauma käytetään sorkkakylvyssä tasaisin väliajoin esimerkiksi aina, kun se tuodaan laitumelta pihapiiriin lajittelua tai eläinten lääkitää varten. Jos palovammoja ei saada hallintaan, ne voivat lopulta johtaa jalkamätään, jossa sorkkien sivuseinämät ja sarveiskerros kuoriutuvat pois.

Lähde: Agriland 5/2022

Nimi muuttui, toiminta tuottajien eteen jatkuu.

SUOMEN LAMMASOSUUSKUNTA
Lisätiedot: Anniina Holopainen, puh. 050 9131 845
suomenlammasosuuskunta@gmail.com
TOIMIALUEENA KOKO SUOMI

SUOMEN LAMMASOSUUSKUNTA
FINLANDS FÄRANDESLAG

Lampaanmaidon geenitutkimus etenee pienin askelin

LAMPAISTA saatavan villan ja lihan ohella maidosta voidaan jalostaa korkealaatuisia maitotuotteita. Jo aikaisemmin on havaittu, että lampaanmaito on ravintoarvoiltaan korkealaatuisempaa kuin vuohen- tai lehmänmaito, sillä sen rasva-, proteiini- ja kivennäisainepitoisuudet ovat korkeat. Lisäksi lampaanmaitotuotteiden hinta on kaksin- tai kolminkertainen lehmänmaitotuotteisiin verrattuna, mikä on iso etu yrityksille. Tuoreessa tutkimuksessa tarkasteltiin maailman maitoisimpia lypsylamasrotuja (itäfriisiläinen, sarda, lacaune, latxa, awassi ja assaf) sekä tutkittiin imeytyksen ja maitorauhasten kasvuun vaikuttavien geenien merkitystä maidontuotantoon ja maidon koostumukseen.

Tutkimuksessa havaittiin, että SL-C2A2-geeni vastaa liukoisten molekyylien kuljettamisesta verestä maitorauhaseen ja osallistuu hiilihydraattien aineenvaihduntaprosesseihin. Se kuljettaa mukanaan glukoosia ja muita liukoisia molekyylejä, joista kehittyi lampaanmaidon ravintokomponentteja maitorauhaseen. Kaseiini

eli CSN on pääasiallinen maidon proteiini-komponentti useimmilla lypsylajeilla ja sen osuus maidon kokonaisproteiinista on noin 80 %. Sen tehtäviä ovat kalsiumin ja fosfaatin kuljettaminen maitoon, mikä mahdollistaa nuorten karitoiden luun muodostumisen ja aminohappotarpeiden täyttämisen. SCD-entsyymi osallistuu tyydyttymättömien rasvahappojen tuotantoon ja entsyymien suuri määrä lisää maidon rasvapitoisuutta. SOCS2-geenimutaatio toimii indikaattorina korkeasta maidon somaattisten solujen (SCC) määrästä sekä utaretulehduksesta lypsylampailla. Tämä mutaatio on myös keskeinen prolaktiinin eli maitohormonin signaalireitin säätelijä ja tasapainottaja maitorauhaseen kehityksessä. Tutkijat havaitsivat myös, että maidon sisältäessä vain kaseiinin tiettyä muotoa CSN2, se aiheutti vähemmän ja lievempiä oireita laktoosi-intoleranssissa. Koehenkilöillä, jotka joivat tätä tiettyä maitoa, esiintyi vähemmän tai ei lainkaan vatsakipua, turvotusta ja ilmavaivoja verrattuna tavallista maitoa, Jersey maitoa

tai laktoositonta maitoa juoneisiin verrokiryhmiin. Havainto on hyödyllinen, sillä vain CSN2-kaseiinia sisältävän maidon tuottaminen voisi ratkaista huolenaiheen vatsakipujen ja laktoosi-intoleranssin esiintymisen suhteen.

Tutkijat toivovat, että tulevaisuudessa päästäisiin tutkimaan yhä enemmän eri geenien vaikutusta lampaiden maidontuotantoon. Tärkeä askel olisi esimerkiksi selvittää, mitkä geenit vaikuttavat maidon makuun ja hajuun, sillä jotkut eivät pidä lampaanmaidon juomisesta sen oudon hajun vuoksi. Jos löydetäisiin geenit, jotka säätelevät näitä makuun ja hajuun liittyviä ominaisuuksia, voitaisiin jalostuksellisin keinoin pyrkiä pois näistä ominaisuuksista. Koska lampaanmaidon odotetaan kasvattavan suosiotaan kaikkialla maailmassa, myös lampaanmaidon geenitutkimuksen ja lypsylampaiden jalostusohjelmien tarve tulee lisääntymään.

Lähde: MDPI 1/2022

Tilalliset eivät täysin ymmärrä jäljitettävyyden merkitystä

AUSTRALIASSA on keskeinen suositus kaikkien kotieläinten yksilölliseen tunnistamiseen muun muassa suu- ja sorkkataudin leviämisen ehkäisemiseksi. Kaksi vuotta sitten suu- ja sorkkataudin puhkeamisen riskiksi arvioitiin 9 %, mutta hiljattain Indonesiassa todettu epidemia on jopa kaksinkertaistanut riskin. Maatalouden eri osastot ja neuvostot ovat tunnustaneet karjan jäljitettävyyden merkityksen tärkeimpien vientimarkkinoiden ylläpitämisessä, nopeassa reagoimisessa eläintautiepidemioihin sekä elintarviketurvallisuuden takaamisessa. Tämän vuoksi karjan jäljitettävyyttä haluttaisiin parantaa vaihtamalla käytössä olevat NLIS-tunnistukset uusiin EID-tunnisteisiin.

Sheep Producers Australian toimitusjohtaja **Bonnie Skinner** kertoo, että he ovat tietoisesti ja ennakoivasti työskennelleet karjan jäljitettävyyden parantamiseksi jo usean vuoden ajan. "Laaja koko järjestelmän uudistus, jossa yksilöllinen sähköinen tunnistaminen on olennaisessa osassa, tarjoaisi lammasteollisuudelle mahdollisuuden vahvistaa jäljitettävyyttä bio- ja elintarviketurvallisuuden hätätilanteiden varalle sekä markkinoille pääsyn varmistamiseksi", hän toteaa.

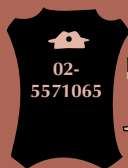
Etelä-Walesilaisen yliopistotutkimuksen mukaan valtion lampaankasvattajat eivät kuitenkaan tue karjan elektronisen jäljitettävyyden parantamista. Useimmat New South Walesin karjantilalliset eivät usko,

että EID:n käyttöönotto olisi perusteltua elintarviketurvallisuuden, markkinoille pääsyn tai tautien ennaltaehkäisyn kannalta. Kyselytutkimuksessa kerättiin vastauksia lampaan- ja vuohenkasvattajilta. 68,5 % kyselyyn vastanneista 181:stä tilallisesta ei kannattanut pakollista sähköistä EID:tä. Merkittävin syy EID:n tukemattomuuteen oli uskomus siitä, että nykyinen järjestelmä olisi riittävän tehokas jäljittämään eläimiä ja varmistamaan markkinoille pääsyn. Myös EID:n käyttöönoton lisäkustannukset koettiin ongelmaksi. Vuonna 2020 tehdyssä arvioinnissa todettiin, että visuaalisilla NLIS-tunnisteilla on 70 % jäljitettävyyttä, kun EID-tunnisteilla vastaava luku on 99,6 %.

Lähde: Sheep Central 5/2022

Muokkaamme lampaanvuotanne
KORISTETALJOIKSI

Myymme myös erilaisia lammasturkist tuotteita

Rantasen
NAHKA
JALOSTAMO Oy

38600 LAVIA

www.nahkajalostamo.fi

puh. 02 557 1065

RETRONIK

lammaskalusteet

- * pyöröpaalihäkit
- * heinärit ja seinärit
- * käsittelyaidat
- * hoito-/eläinportit
- * juomakupit + suojakaaret
- * ruokintakourut (muovi tai metalli)
- * **HERNE/KAURAA**
(luomua 1,4 m³ metallilaatikossa)

Katso video www.retronik.com

Raija 040 7022 162, Reino 050 521 0082
rareko105@gmail.com

PALVELUKORTTI VUODELLE 2022

Lammas & vuohi

- varsinainen jäsen (sis. lehden) 79 €/vuosi
 2 erässä maksettuna 2x45 €
 opiskelija tai eläkeläisjäsen (sis. lehden) 50 €/vuosi
 perhejäsen (ei lehteä) 30 €/vuosi
 lehtijäsen 79 €/vuosi
 yritys tai yhteisö (sis. lehden) 300 €/vuosi
 osoitteen muutos
 lehden tilauksen peruutus

Etu- ja sukunimi
Osoite
Vanha osoite (jos muuttunut)
Puhelinnumero
Sähköposti
Allekirjoitus

Päätoimittaja, lehden tilaukset ja jäsenasiat:

Marjo Simpanen, puh. 044 973 7000, marjo.simpanen@lammasyhdistys.fi

Ilmoitukset: Eila Pennanen, puh. 044 236 9902, eila.pennanen@lammasyhdistys.fi

Suomen
Lammasyhdistys
Ahmoontie 26
03400 Vihti

Lammas & vuohi -lehti on alan ammattilaisille suunnattu erikoisjulkaisu, joka ilmestyy viisi kertaa vuodessa. Suomen Lammasyhdistyksen jäsenyys sisältyy Lammas & vuohi -lehden tilaushintoihin.

ALUEKERHOJEN JA -YHDISTYSTEN YHTEYSTIEDOT

Etelä-Pohjanmaan Lammaskerho ry.

Sanni Kaitamäki,
sanni.kaitamaki@gmail.com
puh. 040 717 7116

Keski-Pohjanmaan Lammaskerho

Leila Niemelä,
leila.niemela@kotinet.com
puh. 040 570 1599

Keski-Suomen Lampurit

Mari Seppälä,
mari.seppala@hotmail.com
puh. 040 824 1518

Kaakon lampurit ry

Maija Knuuttila,
maija-knuuttila@outlook.com
puh. 040 575 8848

Lapin Lampurit ry

Petri Leinonen,
petri.leinonen@elomestari.fi
puh. 040 581 8477

Pirkanmaan Lammaskerho

Ira Hellsten,
ira.hellsten@haltijantila.fi
puh. 041 528 9672

Pohjois-Karjalan Lampurit

Eila Pennanen,
pk.lampurit@gmail.com
puh. 050 361 4144

Pohjois-Savon Lammaskerho/ LF-team

Niina Lohva,
niina.lohva@kiuruvesi.fi
puh. 040 752 1860

Satakunnan Lammaskerho

Hanna-Leena Juhola,
hanna-leena.juhola@eurajoki.fi
puh. 044 312 4272

Suur-Savon Lampurit ry.

Kirsi Vertainen,
kirsi.vertainen@elisanet.fi
puh. 040 590 6959

Uudenmaan Lampurit ry. – Nylands Fårfarmare rf.

Mikko Idlax,
idlaxgard@gmail.com
puh. 040 738 1371

Varsinais-Suomen Lammaskerho

Terhi Oinonen,
terhi.oinonen@kolumbus.fi
puh. 0400 881 956

Ålands Fåravelsförening rf.

Mia Söderdahl,
alandsfaravel@gmail.com

Österbottens svenska fårörening rf.

Josefin Norrback,
josefinnorrback@hotmail.com

Suomen Vuohiyhdistys ry.

Jonna Ukkola,
jonna.ukkola@outlook.com
puh. 040 757 3757